

A háború vakjai.

Rovatvezető : Kirschenheuter Ferenc.

Hozzászólás a többtermelés kérdéséhez a vakok oktatásában.

Irta : Kleitsch János.

A többtermelés kérdésével kapcsolatosan úgy a „Magyar Gyógypedagógiában“ mint a „Magyar Siketnéma-oktatásban“ fölvetődött a vakok kertgazdasági foglalkoztatása, mint kenyérkereseti foglalkozás. Minthogy csekélységemnek ezen a téren nemcsak elméleti meggyőződésem van, hanem némi gyakorlati tapasztalattal is rendelkezem, kötelességemnek ismerem nézetem és tapasztalatom rövid ismertetését.

A Vakok Eperjesi Intézetében már az intézet létesítésekor a növendékeknek némi gazdasági foglalkoztatása célul tűzött ki elődöm *Kirschenheuter Ferenc* kartárs által annyiban, hogy Eperjes városától egy vad füztelepet eszközölt ki az intézet céljaira, továbbá engedélyt nyert arra, hogy a vad füztelep közelében levő alkalmas területen az intézet egy nemes füztelepet létesíthessen. Az intézetet 1914 elején a vad füzteleppel és a nemes füznek szánt mintegy 1600 négyzet öl üres területtel átvéve, ez év tavaszán akarva nem akarva a füzgazdaságot üzembe kellett helyeznem. Abból kiindulva, hogy a füztermelés ismerete a kosárfonónak nemcsak hasznos, hanem szükséges is, a vakoknak a füztermelés körüli összes munkákban való foglalkoztatását tűztem ki célul. Így tehát a nemes füztelep első munkáját, a talajforgatást is a vak növendékek részvételével indítottam meg. El voltam rá készülve, hogy úgy a vakság, mint a fiúknak a földmunkákban való járatlansága nagy nehézségeket fog támasztani, éppen azért mindjárt kezdetben földmunkásokat fogadtam föl, hogy a vak növendékek csak mint segéd-munkások vegyenek részt ebben a munkában, hogy nem csak elméletileg, hanem gyakorlatilag is megismerjék a földforgatás mibenlétét. A földmunkák nehézkessége azonban várakozásomat jóval fölülmulta és csakhamar be kellett látnom, hogy a vaknak a földmunkákban elérhető eredménye nem áll arányban a reá fordított erővel s hogy a földmunkákban a vak segéd munkásnál egyéb soha-

sem lehet, mert a talaj egyengetése, föl- és beosztása, ami a látónak alig okoz fáradságot, a vaktól rengeteg testi erőkifejtést és állandóan megfeszített figyelmet követelnek.

Ezek alapján merem állítani, hogyha bárhol és bárki gazdasági munkákban kísérletezik, vagy kísérletezett vakokkal és a földmunkák körül nem azt vallja, akkor az illető vagy nem egészen őszinte, vagy nem elég bátor ahhoz, hogy az igazat megvallja.

A fűztelep kapálása és dudvázása, amely talán már legközelebb áll a kertgazdasági munkákhoz, olyan munka, amiben vak növendékeimnek segédmunkásokul való fölhasználását sem tartottam kívánatosnak, mert a kapa használata a fiatal csemeték között kártétel nélkül el sem képzelhető. A gyomlálás meg természetesen vakkal is végezhető, de miután a keresés és megkülönböztetés, ami a látónak sem időbe nem kerül, sem megerőltető fáradságot nem okoz, de a vaktól lényeges időáldozatot és megfeszített figyelmet követel meg, a vak munka eredménye itt sem állhat arányban a reá fordított idővel és fáradsággal, vagy pedig a végzett munkával szemben oly tetemes kártétel mutatkozik, amely az eredmény pénzbeli értékét a legjobb esetben is a legminimálisabbra leszállítja, de azt a mínuszra is lefokozhatja.

Julius és augusztus hava a fűzaratás és fűzhántolás hónapja. Ez a munka olyan, amelynek ismerete minden kosárfonóra, így tehát a vak kosárfonóra is föltétlen kívánatos, miért is annak a vakok által való végeztetésére különösen nagy súlyt helyeztem. A fűzhántolás oly munka, amely akár ülő, akár álló helyzetben, tehát a vak tapogatási körén belül végezhető s így a vak által kereső, tájékoztató mozdulatok nélkül teljesíthető munka. Azonban egészen más természetű a vessző szedése, vagyis a töről való gyűjtése.

A tű fölkeresése éppen, úgy mint a tövön levő vesszők lemeteszése csupa bizonytalanság s a munka teljesítéséhez hozzá nem tartozó, de a vak fizikai és szellemi erejét rendkívüli módon megerőltető, kimerítő mellékmozdulatok sorozata. Azt hiszem, a munkának ilyenén való jellemzéséből már kiténik az, hogy ez a vak által igenis teljesíthető, de munkaeredményét fölmérve a reá fordított erővel, itt is azt tapasztaljuk, hogy a munkaerő és a munka eredménye távolról sem állanak egymással kellő arányban.

Mindezekről pedig megállapítható az a tény, hogy a vakok *a gazdasági munkákban csak segédmunkásokul használhatók, vagy pedig egy ember tapogatási körén belül végezhető részletmunkák végzésére alkalmasak.* Ezek alapján az én véleményem az, hogy a

vakoknak a kertgazdasági munkákban mint kenyérkereseti foglalkozásban való kiképzése céltévesztés volna, mert a segédmunkási teendőket, vagy a részletmunkák teljesítését a tanult és ügyes vak különös szakképzettség nélkül is megtalálja, sőt a vele járó fogásokra is magától is rájön, ha életviszonyai őt a kertgazdaságba belesodorják.

De miután már a többtermelés hangzatos elve kapcsán a vakok gazdasági foglalkoztatása is fölvetődött (Szobolovszky „M. Gy.“ 9—10. 1916. sz., Séra „M. S. O.“ 1—3. 1917.), ezzel kapcsolatosan nem annyira a többtermelés, mint inkább a vakok többoldalú, a gyakorlati életre való nevelése érdekében kívánok még egyet-mást elmondani.

Régi elvem a vakok intézeti nevelése mellett a kaszárnya-rendszernek családiassá tétele, amít mindenkor azzal véltem elérhetőnek, hogy a vakok a házkörűli gazdasági teendőkbe bevonassanak. Ez kaszárnyarendszerü nagy intézeteink mellett ugyan elég nagy nehézségekkel jár, de nem lehetetlen, s ennek valamelyes módzatainak a lehetőségére kongresszusi beszámolásom kapcsán, mely a „Magyar Gyógypedagógiában“ 1913. évi 8. és 9.-én is megjelent, annak idején már röviden rámutattam.

Az intézeti családiasság nevelés rendszerétől nemcsak azt várom, hogy a gyermekek jobban érezzék az otthon melegét, hogy kedélyük és lelkületük fesztelenebbül, közvetlenebbül megnyilatkozzék, hogy szabályok és paragrafusok nélkül gondolkodjanak és cselekedjenek, hanem hogy egyúttal megismerve a létért való küzdelem sokféleségét, megismerjék a növény- és állatvilág fejlődésének mikéntjét s hogy belássák azt, hogy a növény- és állatvilág a reá fordított idő és fáradságért pénzértéket képviselő gyümölcscsel fizet s hogy a különben esetleges unalmas perceiket a gazdaságban haszonnal járó szórakozással és élvezettel tölthetik el.

Ezek a gondolatok lebegnek előttem, amikor a vezetésemre bízott eperjesi intézet lakóit egy soktagú családban igyekszem egyesíteni, ahol a növendékek mint ennek a nagy és szegényes viszonyú családnak a tagjai, lehetőleg idegen — szolgaszemélyzet — segítsége nélkül lássanak el minden teendőt s ennek keresztül-vételében egyedül azon mindennél fontosabb elvet tartom mindenkor szem előtt, hogy a növendékek mindezek mellett minél kevesebb időt veszítsenek *fő, ipari foglalkozásukból*. Ehhez mérten részt vesznek a növendékek nemcsak az ipari munkák körül elképzelhető mellékmunkákban, mint amilyenek a szállítási és elraktá-

rozási munkák, hanem a ház körüli munkákban, így a műhelyek takarítása és rendben tartásában, tél idején a fűtésben, valamint az intézeti kerti munkákban s főképen a ketrecrendszerű házinyul-tenyésztésben is.

Látni való tehát, hogy a vakoknak gazdasági foglalkoztatását nemcsak lehetetlennek nem vallom, hanem kívánatosnak és hasznosnak is találalom: — sőt be kell vallanom, hogy az idők kényyszerítő erejének hatása alatt annyira kiterjesztettem ezt a foglalkoztatást, hogy egy évnél hosszabb ideig a ház körüli összes férfitendeőket vakokkal láttattam el és jelenleg is csak egyetlen szolgálja, egy muszka foglya van az intézetnek — *de a vakoknak kimondottan gazdasági kiképzését céltévesztettnek találnám, mert ezen a téren a vak kifejtett munkaerejének legnagyobb része állandóan veszendőbe megy s versenyképes munkás ezen a téren sohasem lehet.*

A többtermelés eszméjének szolgálatában minden esetre kívánatos volna a vakok figyelmét mint mellékkeresetre, ebbe az irányba terelei, de ezt nemcsak a többtermelés eszméje, hanem a vakok általános gyakorlati irányú nevelése és kedélyvilágának helyes irányú képzése különben is megkívánja.

*

Mint rovatvezető abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a fenti értékes cikket itt-ott nyomban kiegészíthetem a következőkkel: Az eperjesi intézet fűztelepen ugyanazokat a munkákat, amelyeket *Kleitsch János* kartárs úr végeztetett, a vakok már az előbbi szezonban, 1913-ban is végezték, tehát még mielőtt ő az intézet vezetését átvette volna. Így: szedtek, metszettek vesszőt, azt összehordták, vesszőt hántottak a vad fűzesben, sőt miután a földművelési miniszterium az intézet igazgatósága által kért költséget és ingyen-dugványokat is engedélyezte, megkezdtük a nemes fűz telepítéséhez a talajforgatást is látó munkásokkal, amiben buzgó kosárfonó-tanítómesterünk, *Szabó József* útmutatása, oktatása mellett a vakok is sedédkeztek.

Kleitsch kolléga úr soraiból azonban örülve érzem, hogy e munkákban az enyémmel teljesen azonos célkitűzését az intézet fölöttese, a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület elnöksége, őtöle már elfogadta s nem ellenezte többé, mint az első szezonban tette, a vak iljakknak a fűztelepen való foglalkoztatását. Ez a része a kérdésnek egyébként kissé különösen hat, mert az egyesület akkori és mostani alelnökének, *Szily Adolf dr.* udvari tanácsos úrnak a „Zeitschrift für das österreichische Blindenwesen“ 1915. októberi számában „Weidengärten bei Blindenanstalten“ c. cikkéből egyáltalában nem lehet következtetni arra, hogy az egyesület az eredeti álláspontját megváltoztatta volna. Különös, de helyes. S a gyámolító egyesületet csak dicséret illelheti, ha elveit fenntartva, nem zavarta meg Kleitsch kartárs urat abban, hogy a munkát ott és úgy folytassa, ahol és a hogyan az az 1914-ik évelején abbanmaradt.

A cikk további részeiben nagyon megnyugtató rámnézve, hogy Kleitsch kollégának a vakok fűztermelő-munkái körül tett megfigyelései, tapasztalatai a vakok teljesítőképességére, a munkájuk hosszadalmasságára, rendkívüli energiapazarlásukra, a kertgazdasági kiképzés céljára és végül a konkluzióra vonatkozóan (hogy t. i. vakok itt csak mint segéd munkások alkalmazhatók) az én nézeteimmel, melyeket a négy hónappal ezelőtt megjelent „A vak rokkantak“ c. füzetem 16. és 61—64. lapjain kifejtettem, csaknem azonos gondolat kifejezéssel egyeznek. Szinte kellemetlen, hogy a témát elírtam előle.

Egyben azonban mégsem kellene oly közel állanunk egymáshoz. Én a füzetem 61., 62. és 64. lapjain, ott, ahol vakjainknak a gazdasági munkákban való gyakorlati kiképzését szükségtelennek mondom, ezt egyebek közt így okolom meg: »... segédkezni úgyis tudnak, külön oktatás nélkül is, ... egy-egy fogás, elhelyezkedés ... olyan velejáró apróságok, melyeket a vak ... magamagától külön útbaigazítás nélkül is alkalmaz ... (s így a vakok) a régi foglalkozásukból azt, ami számukra még megmaradt, nélkülünk is megtalálják ...« Kleitsch kartárs úr ezt itt fent így fejezi ki: »... a segédmunkási teendőket... a tanult és ügyes vak különös szakképzettség nélkül is megtalálja, sőt a vele járó fogásokra is magától rájön, ha életviszonyai őt a kertgazdaságba sodorják.« Látszóan tehát nagyon közel állunk egymáshoz, csaknem egyek vagyunk. De a lényegben nagyon távol állunk egymástól. Én a háborúban megvakult olyan katonákról beszélek »akik mind földmivesek, vagy földműveléssel is foglalkozó emberek voltak«, míg a kolléga úr vakon született, a zsengekorban, vagy kora ifjúságukban látásukat veszített vakokról szól, akik — nem szólva egyes kivételekről — sohasem végeztek mint látók rendszeres kertgazdasági munkákat, akik nélkülözik e téren a legegyszerűbb látási képzeteket, fogalmakat. Ez óriási különbség. Biztos, hogy segédmunkásokul, részletmunkákra az utóbbi vakok is használhatók, de ezekben való oktatás nélkül — nem. Hogy »a vele járó fogásokra is maguktól is rájönnek« ezek az utóbbi vakok? De mikor, mennyi gyakorlati idő után? És milyen fogások lesznek azok? Azok a fogások, amelyekkel a legjobban, a legkönnyebben végezhető munka? Lehet, hogy egyes esetekben igen, de általában véve aligha. Nem. Olyan vak ember, aki mező-, vagy kertgazdasági munkákkal sohasem foglalkozott, ilyen munkákat sohasem látott, de akit ezekben mégis foglalkoztatni akarunk, ha mindjárt csak mint segéd munkást is, nem nélkülözheti az e munkákban való oktatást. Hogy azután ez az oktatás milyen mértékű legyen, ki végezze, hogy iskolaszertűen folyjék-e stb., ez attól függ, milyen munkákról van szó. Ebben a kérdésben tehát, ismételtem, nem lett volna szabad oly közel állanunk egymáshoz. Én volt földmivesekről beszéltem, akik birtokában vannak minden ismeretnek, fizikai képességnek, gyakorlatnak a földmunkákban, akikre váratlanul szakadt rá a csapás, akiket csak meg kell győzni, hogy csak akarni kell s vakon is lehet a kertden dolgozni. Reájuk nézve a gazdasági munkákban szükségtelennek tartom a gyakorlati oktatást, de a vakok intézeteinek növendékei, ha hasonló munkákra akarjuk őket fogni, nem nélkülözhetik a tanítást.

Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete jun. hó végén 11 megvakult tisztet és 379 a legénységhez tartozó vak rokkantat tartott nyilván, akik közül eddig fölvelt 7 tisztet és 323

legénységi embert; kilépett 2 tiszt és 158 leg., úgyhogy a hónap végén 5 tiszt és 165 a legénységhez tartozó vak rokkant volt az intézet kötelékében. Az intézet műhelyeiben az idei első félévben a vakok 70446 kefét és 1647 kosarat készítettek és 2764 darab vágóeszközt köszörültek ki; 85,339.25 korona értékű nyersanyagot dolgoztak föl és termelt munkáik eladási ára 125,188.55 korona. Munkadíjak címén a félév alatt a vakoknak kifizetett összesen 15,052.37 korona. Az egyes foglalkozás-ágakban az egyes vakok által elért legmagasabb havi munkadíjak: a kefekötésben 80.40, a kosárfonásban 81.10, a köszörülésben 127.20, a gyári munkákban 62 és a gépírásban 35 korona.

Kitüntetés. *Dessewffy Emil grófné sz. Batthyány Ella grófnőnek* a királyné a háborúban megvakult katonák lelki gondozása terén szerzett érdemei elismerésül, továbbá a háború folyamán emberbaráti és közegészségi téren szerzett kiváló érdemeinek elismerésül az I. osztályú Erzsébet-rendet adományozta. Az első megvakult magyar katonának betegágyához Dessewffy Emil grófné hozta az első vigasztaló, bátorító szót, ma pedig, közel háromévi törődés, fáradozás után, mint az Országos Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete vezetője, a vak rokkantak százainak baját, jövőjének gondjait hordja fáradhatatlanul lelkében. Lapunk kezdettől fogva élénk figyelemmel kíséri a grófnő működését, munkásságának eredményeit minden számunkban hűen regisztráljuk s ezúttal magas kitüntetése alkalmából őszintén üdvözöljük.

Az Orsz. Hadigondozó Hivatal elnöke junius 20. óta
Teleki Pál gróf.

„**Gróf Dessewffy Emilné Vakok Otthona.**“ A főváros tözsomszédságában Csepelen, a Weiss Manfréd Lőszer-, Acél- és Fémművek R. T. gyártelepe mellett épült Magyarországon az első állandó otthon a vak rokkantak számára. *Weiss Manfréd* udvari tanácsos építette s a háború vakjainak patronájáról *Dessewffy Emil grófné* nevére keresztelte el. A kerttel körülvett szép villaszerű otthont az alapító a gyárában dolgozó megvakult nőtlen harcosoknak szánta. Húsz ember számára van hely benne, akik a lakáson kívül más ellátásban nem részesülnek. A háznak rendbentartását, a helyiségek takarítását, valamint lakóinak gondozását most még az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete ápoló-személyzete, később pedig majd egy bennlakó felügyelő látja el. Az otthon 1917. május hó 23-án nyílt meg 9 lakóval.

Megint költözködik Az Országos Hadigondozó Hivatal

Vakok Intézete. 1915. március 9-én nyílt meg a M. Kir. Orsz. Iparművészeti Iskolában (IX., Kinizsi-utca 31.). Innen ugyanazon év június hó 15-én kiköltözködött a M. Kir. Áll. Méhészeti Gazdaságba, Gödöllő határába. Eddig még a Megvakult Katonák Iskolájának hívták. Miután átvette a Csonkult és Bénult Katonákat Gondozó Állami Hivatal, a későbbi M. Kir. Rokkantügyi Hivatal, illetve mai nevén Orsz. Hadigondozó Hivatal, 1915. november hó első napjaiban beköltözködött a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézetébe, hol az óvó épületét és a főépület alagsorát foglalta el. Ma már itt sem fér el az intézmény s ez évi augusztus hóban negyedszer költözködik, ezúttal a M. Kir. Szőlészeti Kísérleti Allomás (Ampelológiai Intézet) épületébe (II., Debrői-út 15.), melyet *Dessewffy Emil grófné* közbenjárása eszközölt ki az intézet céljaira.

A fűztermelésről szóló előadás-sorozat rendezett az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete ez évi március és április hónapokban a kosárfonók számára. Cél: a vak rokkantak felvilágosítása, hogy mennyire emeli iparuk jövedelmezőségét, ha maguk termelik hozzátartozóik segítségével a fűzvesszőt, az erre való serkentés és a nemes-fűz termesztésének, valamint a vadon növő fűzek kezelési és hasznosítási módjának népszerű ismertetése. A 10 leckére terjedő előadásokat *Fiedler Lajos* gyógypedagógus tartotta Rudinai Molnár, Vadas, és Jablonovszkynak: „A nemes-fűz termelése” című könyve alapján. Az első előadásokat 8—10 kosárfonó hallgatta, számuk azonban egyre apadt, az utolsó leckéken már csak 2—3 ember jelent meg. Az intézet a jelentkező hallgatók számához képest az előadás-sorozatot időről-időre megismétli s a fűztermelés iránt érdeklődő vak rokkantakat ellátja a fentemlített kézikönyvvel.

Egy csonkakezü vak rokkant kosárfonó, *Fasching Mihály* jó eredménnyel dolgozik az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében. Bal kezének hüvelykujját kéztörésével együtt csuklóig vitte el a gránát.

A vakok oktatására képesített megvakult tiszt. *Keller Nándor* megvakult hadnagy, akit a közoktatásügyi miniszterium megbízásából az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében *Kirschenheuter Ferenc*, az intézet igazgatóhelyettese készített elő két éven át a vakok oktatására, ez évi június hó 30-án a gyógypedagógusképző vizsgálobizottsága előtt a vakok oktatásának tárgyaiból sikerrel vizgázott.

Rosen Márton, a vak köszörüs-mester, aki háromnegyed

éven át oktatta a köszörülést az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében, 1917. március hó végén szolgálatából való elbocsátását kérte s visszatért falujába, a brassómegyei Hóltövénybe, hogy iparát otthonában tovább üzze. Helyét *Fritsch János* rokkant köszörüs-mester foglalta el. Ha a köszörülés kenyeret ad majd azoknak a vak rokkantoknak, akik megtanulták és tanulják s vele a vakok foglalkoztatásának lehetőségei egy új iparággal szaporodnak, az a Rosen Márton érdeme marad.

Nem Rosen Márton az első vak köszörüs. Évtizedekkel megelőzte a dunaföldvári vak köszörüsmester. *Dr. Csilléry András* ezredorvos úrtól értesültünk róla. Gyerekkorából jól emlékszik reája, naponta látta, mert egy kedves rokonával egy házban lakott. Csak a vezeték-nevére emlékszik. *Kelemen*-nek hívták. Ifjú korában tűzoltásnál égő zsarátnak pattant a szemébe s teljesen megvakult. Hogy látókorában tanulta-e meg a köszörülést, vagy a megvakulása után, azt Csilléry dr. nem tudja. De azt tudja, hogy nagyon ügyes ember, messzehíres köszörüs volt. Föl is vitte az isten a dolgát. Későbbi éveiben már több segéddel dolgozott, de azért nem ment ki a műhelyéből köszörült holmi, míg ő meg nem tapogatta az élit. Tíz-tizenöt évvel ezelőtt halt meg, mint jómodu ember. — Érdekes, sehol nem olvastunk, soha nem hallottunk még vak köszörüsökről. Úgy látszik, ez magyar specialitás.

Vak rokkantjaink nem akarnak gazdasági oktatásban részesülni. Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete kért és a Hivatal több ízben is nyújtott nekik alkalmat reá. Ezévi április hóban Sátoraljai helyen az ottani utókezelő gyógyintézetével kapcsolatban a Hivatal gazdasági és kertészeti tanfolyamot nyitott, kassai intézetével kapcsolatban május hóban konyhakertészeti tanfolyamot szervezett, tokaji intézetében pedig a baromfityenyésztés, méhészet, gyümölcs- és konyhakertészet, valamint a szőlőművelés oktatására rendezkedett be s intézetei útján körlevelekben felhívta az összes rokkantakat, hogy vétessék fel magukat az ingyenes tanfolyamokra. Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetének igazgatósága mind a két alkalommal ismételt is felhívta és buzdította a vak rokkantakat, hogy jelentkezzenek felvételre, de eredménytelenül. „Minek az nekem, több krumplit ültettem életemben, mint ott az urak.“ — „Maj' megkapálja a feleségem.“ — „Neveltem én olyan csikót, hogy a Kóner uraság se különbet.“ — „Gyün az az alma ügyis, csak a dér el ne lepje a virágját.“ Így. És egyetlen egy se jelentkezett felvételre. Ellenben Kalmár Pista a

Nagykúnságról, aki még Sabácnál vakult meg és akit a szőnyeg-csomózás továbbtanulására a gödöllői állami szövőiskolába helyeztünk, májusban beállított s mikor kérdeztük tőle, hogy mitől barnult le annyira, miután elpanaszolta, hogy a szőnyegcsomózással a cigarettárávalót se keresi meg, hetykélkedve mondta el, hogy ő bizony ás, kapál, a feleségével együtt a háziasszonyának a kertjét műveli. Ők művelik s a termést a háziasszonnyal megosztják. „Nem is hittem volna, nem kunszt az, csak az asszonynak persze ott kell lenni . . .” mondja és azzal folytatja, hogy szöllőt akarna venni otthon, mert azzal még jobban boldogulna, mint itt a zöld-séges kerttel . . .

Alkalmaz-e a pósta vak telefonkapcsolókat? Errenézve *Kolossváry Endre* pósta- és távirda műszaki igazgató a „Rokkant-újság” 1917. április 12-iki száma szerint így nyilatkozott: „A kérdés érdekel bennünket és foglalkozunk is vele. Hallottuk, hogy Bajországbán a pósta vakokkal is végeztett telefonkapcsoló-szolgálatot. Megkerestük az ottani póstaigazgatóságot: közölje velünk tapasztalait, észrevételeit. Különösen érdekel bennünket, hogy milyen eredményt értek el ezen a téren és milyen módzatok mellett állították be az intézmény keretei közé a vakokat. Ha a válasz megérkezik, mi is tanulmány tárgyává tesszük a kérdést s annyit már is mondhatok, hogyha ott csakugyan beváltak, mi is megtaláljuk a módját, hogy szakszerűen kiképezve, a kapcsoló-készülék mellé ültethessük őket. Nagy számmal nem igen lehet majd foglalkoztatni őket, az igaz, de ott, ahol a forgalom nem kevert, tehát inkább helyhez kötött mechanikai munkát kell végezni, — használhatók lesznek. Eleinte természetesen csak nagyobb cégek és vállalatok központjairól lehet szó, mert a mi nagy központunknak fényjelző berendezése van, ott pedig használni nem lehet őket. Bizonyos átalakítások szükségesek hozzá, hogy ezeken a kapcsolókon dolgozhassanak. Mi mindenesetre összeiratjuk azokat a munkahelyeket, melyek részükre megfelelnek s azután várunk — mit hoz a jövő.”

Két vak leány elsajátította a telefonkapcsolást. *Büchler Mariskát* ez évi január és február hónapokban az Orsz. Hadi-gondozó Hivatal Vakok Intézete, *Szekerák Margitot*, a Vakok Bpesti Kir. Intézete volt növendékét pedig *Szmolka Rezső* vak rokkant telefonkapcsoló, az először említett intézet tanítványa képezte ki a szepesmegyei Korompán, a Hernádvölgyi Vasmű R.-T. kapcsoló-szekrényén, amelyet Szmolka kezel.

A harmadik vak rokkant telefonkapcsolót Stanits Józsefet az Orsz. Hadigondozó Hivatal alkalmazta bpesti központi hivatalában. Stanits az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében nyerte kiképzését a kapcsolásban s működéséről a hivatal elnöksége az intézetnek szóló f. é. május hó 10-én kelt 16072/R—1917. számú átiratában a következő véleményt mondja: „Munkája gyors és pontos, a szolgálatban pedig készséges; az esetleges üzeneteket brailleirással feljegyzi. 25 állomású kapcsolószelekrényt kezel, amelynek 3 külső (az állami városi hálózatba kapcsolt) vonala van. A telefon különben hivatalos beszélgetés következtében rendkívüli módon van igénybe véve és így a telefonkapcsolóra nagy munka hárul, amely munkának minden tekintetben a lehető legjobban megfelel. Ezek alapján vakoknak telefonkapcsolói minőségben való alkalmazása a legmelegebben ajánlható. Klebersberg államtitkár, elnök.“

Szomorú verseny. A háború elején náluuk a polgári vakok gondozói féltették kosár- és kefekötő piacaikat a vak rokkantaktól, kiknek túlnyomó része a polgári vakokhoz hasonlóan, ugyancsak a kefekötést vagy a kosárfonást választja iparágul. Nemrégiben a bécsi „Arbeiterzeitung“ riportere is ilyesmiről írt. Egy polgári vak megkéri, hogy vezesse át az utcán. Útközben a vak keféket kínál neki megvételre s a háború vakjaira célozva nyomasztóan panaszkodik: „Ezentúl még rosszabb lesz. Micsoda konkurencia! A *civil*vakot ma már senki sem sajnálja!“ — Pedig lesz az még cifrábban is. Ma már a vak rokkantak a civilvakokkal együtt gondolnak aggódva az Orsz. Hadigondozó Hivatal intézeteire, ahol a kosárfonás mellett megjelent a kefekötés is. A néhány száz vak rokkant, mint újabb termelő még elviselhető lett volna, de a rokkantak ezrei már joggal ejtenek gondolkozóba. Ime egy okkal több arra, hogy a polgári vakok intézményei is kísérleteket tegyenek újabb foglalkozási ágakkal.

3 vak rokkant trafikos van eddig az országban: egy Budapesten, egy Pécsen és egy Temesvárott.

Vak rokkantak cukor- és kalapgyárakban dolgoznak. *Desseffy Emil grófnének*, az Orsz. Hadigondozó Hivatal vezetőjének megbízásából *Kirschenheuter Ferenc* az intézet igazgatóhelyettese a fővárosban és Temesvárott a vakok alkalmazhatása szempontjából több gyárüzemet tekintett meg a következő eredménnyel:

A fővárosban a Budapesti Mészárosok és Hentesek Csont-

feldolgozó Gyárának (IX., Illatos-u.) enyvfőző osztályában két munka alkalmas vakok számára: 1. Szárított enyvelapok leszedése a szárítóröstélyokról és kosarakba való gyűjtése. 2. Az enyvelapocskák zsákokba való rakása meghatározott módon. Nem elsőrangú munkák vak számára, mert nagy gyorsaságot nem képes bennük elérni, de tiszta helyiségben folynak s a napidíj 5 korona. Vak rokkantakat hajlandó alkalmazni a gyár, de polgári vakokat nem. A gyár levegője bűzös, mit a vak rokkantak hallván, a munkákat nem vállalták. — A Gyukits-féle kalapgyárban (VII., Gizella-út 44.) három helyen alkalmazhatók a vakok: a nyersanyagfőző üstöknél kavarássra, a kalapgyúrásnál és a kalaposásnál. Könnyű munkák. A napidíj 4—5 korona. A gyár kalapok mosására és üstök kavarássra egy vak rokkantat alkalmazott. — Az ugyancsak a Gizella-úton levő „Sanitas“ fagyalt- és konzervgyárban vaknak ajánlatos munka most nincs, a vele szomszédos Kramer Henrik-féle butorgyár pedig nem mutatott hajlandóságot vakok alkalmazására.

Temesváron a »Kandia« cukorka-, csokoládé- és konzervművekben (Bem-u. 4.) négy megfelelő foglalkozás kínálkozik vakok számára: 1. Karamella-cukorkák tördelése. 2. Cukorkadarabok papirba való burkolása. 3. Cukorkák berakása dobozokba. 4. Cukórral telt ládák leszögezése. Közepes gyorsaságot a vak valamennyiben elérhet. A napibér 2—3 korona. A gyár egy vak rokkantat a karamellatördelésnél alkalmazott s munkájának gyorsaságáról elismerően nyilatkozik. — A gyufagyár (Rózsa-u.) kétféle munkában foglalkoztathatna vakokat: 1. Kartonvarrás (dobozkészítés) gép segítségével. 2. Cipőfénymazás dobozok csomagolása. Különösen a kartonvarrásban a vak teljesítő képessége nagyon megközelítené a látó munkását. A napibér 3—4 korona. A gyűjtőkészítésnél itt-ott szintén dolgozhatna vak, de a tűzveszedelem és még inkább az óvatosságot és nagy tisztaságot követelő mérges anyagok kezelése miatt foglalkoztatásuk itt nem tanácsos. — A szeszgyárban (Begapart) vaknak való munka egyáltalában nem akadt. — A Délmagyarországi Kalapgyárban pedig ugyanazok a munkák és ugyanazzal a díjazással kínálkoznak, mint az említett budapesti kalapgyárban.

Vak rokkantak iparigazolványt kapnak. A képesítéshez kötött iparágak üzéséhez az iparhatóság a törvény szerint csak oly egyéneknek adhat iparigazolványt, akik az iparágukban való teljes képzettségüket igazolni tudják, illetve akik az inasévek

után szabályszerűen fölszabadultak. A háború vakjainak túlnyomó többsége nem törekszik iparágának teljes megtanulására, hanem megelégszik néhány munkatípus elsajátításával, azután egyévi, vagy még rövidebb ideig tartó tanulás után hazamegy vágyva-vágyott otthonába. Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete ellátja ugyan őket egy bizonyítvánnyal, ez azonban nem fölszabadító oklevél, egyszerűen csak elősorolja, hogy az illető mit, milyen munkatípusok készítését sajátította. Mégis, hogy a vak rokkahtnak az életben semmiféle nehézsége ne legyen iparának üzésében Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete még a múlt évben egy előterjesztésben arra kérte a kereskedelmi minisztériumot, hogy a nem teljesen kiképzett vak rokkantaknak is tegye lehetővé az önálló iparüzést iparigazolvány kiadásának engedélyezésével. Az intézet előterjesztésének szellemében a kereskedelmi minisztérium f. é. május hó 21-én 1784—1917. IV. szám alatt valamennyi masodfokú iparhatósághoz intézve a következőket rendelte el:

»A háborúban megvakult katonák iparigazolványt nyerhetnek: 1. A kosárfonó iparra, feltéve, hogy a M. Kir. Rokkantügyi Hivatalhoz, illetőleg az Országos Hadigondozó Hivatalhoz tartozó Vakok Intézetében a kosárfonásban legalább tíz hónapon át szakszerű kiképzésben részesültek. 2. A kefekötőiparra, feltéve, hogy az előző pontban említett Vakok Intézetében a kefekötésben legalább nyolc hónapon át szakszerű kiképzésben részesültek. Egyébként pedig az 1884. évi XVII. t.-c. 1. illetőleg 2. §-ában megszabott kellékeknek megfelelnek.« — Egyidejűleg átiratban közölte a kereskedelmi minisztérium, hogy kőszőrülőipar, a kókuszszőnyeg-fonás és szövés nincs képesítéshez kötve, a zongora hangolás pedig nem tekinthető ipari foglalkozásnak s ennél fogva ezek iparigazolvány nélkül üzhetők.

A háború vakjainak alapja 3 090,060 korona volt ezévi május hó 23-án, amikor a miniszterelnökség palotájában *Dessewffy Emil grófné* szorgalmazására értekezlet volt az alap felhasználása tárgyában. Jelen voltak az Orsz. Hadigondozó Hivatal részéről *Klebelsberg Kunó gróf* államtitkár, elnök, *Petri Pál*, *Radvánszky Albert báró* és *Fischer Elemér*; Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete részéről *Dessewffy Emil grófné* és *Kirschenheuter Ferenc*; továbbá *Grósz Emil* dr. egyetemi tanár és *Czettler Jenő* dr. min. titkár, a Magyar Gazdaszövetség titkára. Határozat: A Hivatal ingatlanok vételére és tehermentesítésére, továbbá gazda-

sági, ipari és üzletberendezésekre 5000 koronáig terjedhető előlegeket nyújt a vak rokkantaknak a községi hatóságok és más mértékadó tényezők véleményezése és a Hivatal vakok intézete, illetve a Hivatal kebelében alakuló héttagu bizottság javaslata alapján. Az előlegek utalványozása azóta megkezdődött.

Kiállítás. Az Orsz. Hadigondozó Hivatal pozsonyi intézete a rokkantak kiképzésében elért eredményekre és a rokkantak gyakorlati alkalmazhatóságára a hadigondozó hivatal összes intézeteinek belevonásával kiállítással hívta fel a figyelmet. A kiállítás Pozsonyban július hó közepén nyílt meg. A kiállítók közt szerepel az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete is.

Hat rövidített pontírastervezet készült eddig. Az első a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézete néhai tanáraé, *Megyeri Károlyé* nem teljes, csak fő eszméket jelöl meg, melyek szerint a vakok rövidített írásának szabályait meglehetősen állapítani.

Az elsővel csaknem egyidőben és Megyeri bácsival a kérdésben levelezve tervezte *Pivár Ignác* a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézete elhalt igazgatója a másodikat 1899—1900-ban. Főelve a magánhangzók elhagyása, amiből bizony furcsaságok származtak. Pl. ezt: A jó pap holtig tanul — Pivár így írta röviden: „A j pp hltig tnl.“ Jókedvünkben egy ideig így, rövidítve évődünk egymással, ahelyett, hogy fejlesztettük volna a rendszert, vagy jobbat csináltunk volna helyette. Ami egyszer nevetségessé vált, akár volt reá ok, akár nem, az el van temetve. Tizenhat esztendeig senkise törődött a rövidített írással. *Séra Lajos* terelte reá újból a figyelmezt a múltévi május—június havi számunkban s egyben munkára hívta fel kartársait.

A harmadik tervezetet a háború vakjainak ügye hozta felszínre. *Stern Frida k. a.* budapesti tanítónő, aki hosszabb időn át Bécsben tartózkodott s ott átírásokkal a vakok könyvtárát gyarapította, a múlt évben pedig Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében egy ideig a német nyelvre oktatta néhány vak rokkantunkat, látván, hogy mi még mindig nélkülözzük a rövidített írást, anélkül, hogy tudott volna a Séra felhívásáról, tavaly nyáron csinált egy magyar rövidített pontírás-rendszert s azt szeptember hó 5-én elküldte nekem, hogy mondjak róla véleményyt. Én a kérdéssel sohasem foglalkoztam, csak annyit tudtam, hogy a németek két évtizeden át vitatkoztak s írtak különböző rövidítési szabályok szerint, míg megszületett a mai egységes Kurzschrift és valószínűnek tartottam, hogy a magyar rendszert se egy ember

fogja megcsinálni. Úgy gondoltam hát, hogy foglalkozzanak a tervezettel a vakok tanárai, nyomattassék ki fekete és pontnyomásban, a „Vakok Közlönye“ hozzon egy elbeszélést ebben a rendszerben, ismerjék meg a vakok, foglalkozzanak vele az önképzőkörök s köztük a legnagyobb, a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesületben működő „Andrássy-önképzőkör“ alakítson egy külön bizottságot, mely napirenden tartja a kérdést. Hadd forrjon a dolog, kavarja mindenki, akinek kötelessége, érdeke, vagy akinek kedve tartja. Majd azután, mondjuk két év múlva, azokból, akik legjobban értenek hozzá, alakul egy bizottság, mely a leszűrtekből megállapít egy kísérleti- vagy próbarendszert s további egy-két év múlva megállapítja a végleges rendszert, melyet azután a minisztérium jóváhagyása után be lehet vinni az iskolákba s amely szerint meglehet kezdeni a könyvnyomtatást. Stern Frida k. a. hozzájárulásával ily értelemben át is tettem a tervezetet a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézete igazgatóságához, mely elsősorban illetékes az akció megindítására, vezetésére és célhoz juttatására. A „Vakok Közlönye“ azóta hozta is a tervezetet, más azonban tudtommal nem történt még a fontos kérdés továbbfejlesztése érdekében.

A negyedik tervezet a *Séra Lajosé* a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézete tanáráé, ezévi március—április havi számunkban jelent meg.

Az ötödik tervezet létrejötté megint a háború vakjaival függ össze. *Mikes Kelemen gróf* tíz évvel ezelőtt vesztette el látását s azóta egyik legkedvesebb szórakozása braillyenyomású könyvek olvasása. De csak német könyveket olvasott. Húga, *Mikes Tima grófnő*, a háború kezdete óta vak rokkantjaiknak fölolvasója, szórakoztatója, hogy távolléte alatt se szakadjon meg a megvakult harcosainkkal való összeköttetése, megtanulta a pontírásukat és levelezik velük. Az ő révén ismerte meg *Mikes Kelemen gróf* a magyar braillet s mindjárt megtudta azt is, hogy nincs rövidített írásrendszerünk. Csinált hát egyet s ezévi május hó 5-én Magyar-cesztvéről, Kolozsmegyéből beküldte Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetébe. A gróf úr hozzájárulásával ezt is áttettük a Stern Frida kisasszonyéval azonos céllal a Vakok Budapesti Kir. Orsz. Intézete igazgatóságához. A gróf úr javított is már azóta rendszerén, de nyilvánosságra még nem jutott — mint *Herodek Károly* igazgató úrtól értesülünk — azért nem, mert megint elromlott az intézeti nyomda. (De hisz ott működik a szomszédba a Frommer-féle sajtó!)

A hatodik tervezet még munkában van. Tervezője *Keller Nándor* vak rokkant hadnagy, aki most nyert képesítést a vakok oktatására. Reméljük, hogy munkáját még ezévben közölhetjük.

A több mint másfél évtizeddel ezelőtt a nemtörődömség kátyújába rekedt szekér tehát újból megindult és pedig sokatigérő ledülettel. Csak egyen csodálkozunk. Magunkra, a vakok tanáraitra már ráolvastunk. De hol vannak és hol voltak mindig, ha erről a kérdésről volt szó és akkor is, — sőt épen akkor — amikor nem volt róla szó, a kora ifjúságukban megvakult s a vakok intézeteiben iskolázott intelligens vakjaink! Akiknek a szellemi képzettségét oly szívesen és nem alaptalanul helyezzük a külföldi vakoké fölé! Hisz ez elsősorban az ő kérdésük! Vagy nem érdekli őket? Ezen igazén csodálkozunk.

Megint új iparág. Ez is magyar különlegesség lesz. Táskacsinálás, bugyelláris-készítés, szatyorvarrás, vagy mi. Nem tudni még mi lesz belőle. Talán bőröndösnek nevezi majd magát az első vak mester, aki belekap. *Stenger György* a Vakok Budapesti Kir. Orsz. Intézete mostani könyvkötőmestere tíz éves korában vakult meg. A kir. intézetnek egyik legeszesebb növendéke volt, de különösen a kézügyességi tárgyokban messze fölülmúlta társait. *Gottermayer Nándornál*, az ismert budapesti nagy könyvkötőcégnél tanult mesterségét s most a vakok pontírású könyvtárainak kötései túlnyomórészt az ő műhelyéből kerülnek ki. A mindennapi kenyérkereső szürke munka azonban nem elégíti ki a találékonyeszü mestert. Tanítási eszközöket, kütönösen Picht-féle pontírógépeket javít, új eredeti író- és számolóeszközökhöz modelleket készít. Mikor tavaly Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete a német „Eureka“ irótablát kezdte alkalmazni s a német cég nagyon drágára tartotta az új tablát, Stengert hívtuk föl a készítésére s ő az eredetivel föléró eurekaikat csinált fele áron. Talált már föl újrendszerű szedési eljárást is a pontnyomáshoz. De nagyobb-szabású sikert, eredményeket eddig még nem ért el a dolgaival. Ha eszünkbe jut, hogy a vakok intézeteinek tanszertáiraiban és múzeumaiban külföldön is, nálunk is mennyi rengeteg tanítási-, szórakoztatási eszköznek, játéknak nevezett lim-lom hever, amely túlnyomórésztben mind gyárilag készül (tehát van kelete), csak sajnálni tudjuk, hogy ilyen gyakorlati gondolatokkal teli és technikai megoldásokra képes ember, mint amilyen Stenger, ami viszonyaink között nem képes kellőképp érvényesülni.

Még a télen Stenger feleségének egy piaci táskára volt szük-

sége. Végigjárta a boltokat, de nem volt szive annyi koronát adni egy szatyorért, amennyi hatosért a háború előtt árulták. Elindult hát a férje. De más boltokba. Viaszos vásznat vett. Azután otthon alaposan megnézte a régi rongyos táskát s annak a mintájára újat csinált a feleségének. Sikerült s a bolti táska árának harmadába sem került. Észbe kapott erre az ezermester, vett másfajta vásznat is, bőrt is, csinált csatos-, kapcsos-, záras utazó-kézitáskákat, sőt takaros bugyellárisokat is, kézközön a jóismerősöknek néhányat el is adott. Így beszélte el nekem a dolog történetét Stenger mester, mikor most május végén meginvitált a műhelyébe s meglepetésemre bemutatott néhány táskát, pénztárcát a készítményeiből. — Mennyit keres egy ilyen zöldségestáska mellett? — kérdeztem tőle. — Két koronát. — S hányat képes megcsinálni egy nap? — Legalább hármát-négyet. — A napokban azzal állított be Stenger, hogy a Garai-piacon sátozt bérelt szatyor-, bőr- és díszműárúk számára. Egyelőre *Busi Sándor* a vakok kir. intézetének volt növendéke lesz az üzletvezetője s ha az új ipar az üzlettel beválik, otthagyja a könyvkötést s teljesen arra veti magát. Hisszük, hogy *Herodek Károly* igazgató úr, akit szintén kellemesen leptek meg a Stenger újabb eredményei, megtalálja majd a módját, hogy Stenger a szatyor-, és bőrmunkákban egy bőrdnkészítő iparosnál megtanulhasson szakszerűen dolgozni, hogy az iparágát a maga egészében megismerhesse s azután ha szakemberré vált, mihamar kísérletet tesz az új iparággal Stenger vezetése mellett a vakok kir. intézetében.

„**A vakok jövő szellemi élete**“ címen *Koncz József* megvakult tanárjelölt a vakok szegedi intézetének jegyzője cikket közöl a Szegeden megjelenő „Délmagyarország“ június 10-iki számában. Tárgya a tehetséges vakok szellemi pályákra való nevelése, e pályákon való érvényesítése. Azt, mondja, hogy a tehetséges vakokat iparra fogni, elhibázott dolog és vétek a humanizmus ellen. A vakok bpesti kir. orsz. intézete a polgári iskolával egyenlő rangú. Megnyitja tehát a vakok előtt egy szebb világ kapuit. De lehet-e megnyugodott az, ki előtt feltárnak egy szebb, egy kívánatosabb világot és annak kapujában eltiltják a belépéstől. Középsiskolába, az egyetemre kell a vakot vinni. Ez az intézőkörök szent kötelessége! Ekkor keletkeznék a vakoknak egy felsőbb intelligenciájú osztálya, amely azután képes lenne teljes munkásságának és lelkének odaadásával a vakok ügyét szolgálni. Ebből a gárdából kerülhetnének ki azután a vakok oktatói, vezetői, Igy maguk a

vakok nevelhetnének az idők folyamán vezetőt, mestert, tanítót. Ezek a mesterek, tanítók, vezetők már annyi tapasztalati tudással rendelkeznének e téren, hogy az még a felsőbb tanulmányok elvégzésével kibővítve a látás hiányát észrevétlenné tenné. Nem állítja, hogy a vakok ügyénél minden csak a vakok kezében legyen. Nem. A látóvilágra is szüksége van az ügynek. De senki sem állíthatja, hogy akkor, amikor a látónak az utcaseprőtől a marsalbotig minden lehet a kezében, akkor a szűk cselekvési keretek között mozgó vakot méltányos volna leszorítani teljesen arról a pályáról, amelyen ő is megfelellhetne és amelynek minden terhért nyugodtan és könnyen viselhetné. Meg kell nyitni a vakok számára a protestáns papi pályát is... Ha pedig elvégezték tanulmányaikat a vakok, akadhat nem egy állás, melyet betölthetnek vakságuk mellett is. Hogy melyek azok az állások, azokat az idő, a körülmény, a helyzet fogja egyenkint megmutatni... Most, amidőn minden avult felfogás recseg-ropog, megdől, most, amikor egy szebb és boldogabb jövő édes reménye integet, tűnjék el hát a vakok ügyére is lidércnyomásként nehezedő ferde föl-fogás a vakok alkalmazhatóságára nézve. Álljanak félre az álpróféták, jöjjenek az igazi messiások, akik a vakokat is bevezetik a rég várva-várt ígéret-földjére és megnyitják előttük is az érvényesülésnek azon kapuit, amelyeket az önzés tartott eddig levasalva.

Aadtuk a cikk lényegét csaknem szóról-szóra, hogy szép, energikus hangja el ne vesszen. Méltóztassanak hozzászólni. Mi ezúttal csak azt jegyezzük meg, hogy ha Koncz úr ezt a kérdést újból komolyan napirendre akarja tűzni — ami kívánatos volna, — akkor ne temesse el gondolatait egy vidéki napilap hasábjába, ahonnan csak a véletlen hozza azokat az illetékesek elé, hanem szólaljon meg itt a mi fórumunkon, hol szívesen nyitunk neki teret. Kérünk cikket, de nem csak panaszokkal, vágyakkal, címzetlen szemrehányásokkal, vádakkal, amelyekből e kérdésben már elég volt, kérünk részletes célkitűzést, kérjük a tanítói és a protestáns papi pályán kívül a többi betölthető életpályák határozott megnevezését; kérünk konkrét javaslatokat, hogy mily úton-módon volna a vakok magasabb szellemi képzése elérhető, megszervezendő, de ami még fontosabb, hogy hogyan volnának számukra állások biztosíthatók? És ami a legfontosabb, igen tisztelt Koncz úr, akciót, tetteket kérünk! Önök csak végső célokat tűznek ki, csak sóhajokat küldenek az „intézőkörök“ egébe, azután ki jobbra, ki balra beledül a kényelembe s várják a mannaesőt. És mert soká

késik az áldás, úgy időnként karóra kapnak s végig vágnak rajtuk, a vakok tanárain. Szóval: magyar stílus. Mindent csak felülről. Az még sohse jutott eszükbe egyiküknek sem, hogy talán összedugnák egyszer a fejüket, meg hánynák-vetnék a dolgaikat s azután összefogódzva, együttes erővel szállnának síkra azokért a sokat hangoztatott jussokért. Miért nincs Magyarországon egyesületük a vakoknak! A német vakoknak minden vármegyényi területen van egy. Amíg Ön — igen tisztelt Koncz úr — csak egyedül és csak egy szegedi lapban paprikáz, addig nem indul meg az „intézőkörök“ szíve. Mozduljanak meg valamennyien, szervezkedjenek, gyülekezzenek, agítáljanak, memorandumozzanak, azután — hisz Magyarországon vagyunk — kilincseljenek, mert míg ezt nem teszik, míg önök maguk meg nem „recseg-ropogtatják“ azokat az „avult felfogásokat“, addig önöknek *nem* „integet egy szebb és boldogabb jövő édes reménye.“ És amíg önök ezt meg nem teszik, addig nem szereztek jogot arra, hogy kikeljenek az intézőkörök, a vakok mostani mesterei, tanítói, vezetői ellen. Tessék először igazolni önmagukon, hogy tudnak akarni, hogy képesek dolgozni, szervezni, küzdeni, alkotni. Akkor majd elhiszik önöknek, hogy képesek ezeket generációkba is beleültetni. De előbb nem!

A Frommer-féle sajtó, melylyel a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület már hónapok óta sajtolja a vakok pontnyomású könyveit, az első tényleg használatba vett magyar találmány e nemben. Volt ugyan már két találmány e téren, de ezek, eltekintve attól, hogy a kérdésnek csak az egyik felét, a szedést oldották meg s nyomásra a szokott régi sajtóka akarták használni, csak eszmék maradtak. Mind a két találmány a kir. intézet növendékeiktől származik, az egyik *Reich László* vak zenésztől, a másik meg *Stenger György* vak könyvkötőtől. Egyik sem akceptálta a kir. intézet könyvnyomó berendezését, a pléhlemezekkel való nyomást, miud a ketten fölöslegessé akarták tenni a Hinze-féle lemezírógépet. Egyszerűbb, olcsóbb megoldást kerestek: a nyomandó szöveget, mint a látók nyomdáit, típusokkal szedték. A típusok formájában s alkalmazásában azonban különböző szempontoktól irányítva eltértek egymástól, amire most nem térünk ki. Reich modelljét a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézetének muzeuma őrzi, a Stengerének javított formában való kiépítését pedig a háború akadályozza. Érdekes, hogy a harmadik magyar föltaláló *Frommer Rezső* is mellőzi a német *Hinze F.* fémlemez-író-eljárását, szintén szedett braillet nyom, de amellet a nyomáshoz saját eredeti sajtóját is használja.

Kérésünkre *Vitár Rezső* úr, az egyesület gondnoka, bemutatta az új sajtót. Szerkezetéről, míg szabadalmazva nincs, nem írhatunk, de általánosságban, a legutóbbi számunkban gondolatokkal kapcsolatban szólhatunk róla.

Pompás kis jószág. Egy erős ember elcipelhetné, nem nehezebb. Ladászerű magas asztalkán áll s ahogy messziről reátekintünk, egy irodai sokszorosítóprés, közelebről nézve meg a bukaresti vak *Todorescu* sajtója jut eszünkbe, melyet vagy tíz évvel ezelőtt a *Carmen Sylva* névvel kapcsolatba hozva és misztikus fátyolokba burkolva, de még inkább zeppelinre fölfújva hosszú hasábokon tárgyaltak a külföldi, meg a magyar napilapok is. De hát mi volt a szegény *Todorescu* masinája ehhez képest! Taliga a gép mellett. A finom acéllapokból, rudakból öntött, esztergályozott sajtót egy látó nő kezeli. Kezelhetné azonban vak is.

Tipusok helyett az iskolázás kezdetén néhol használt braille-gyakorló táblák (Steckbrett) ismert rendszerét, mondjuk talán a szöges-, vagy cövekrendszert (kérek találóbb elnevezést!) alkalmazta a föltaláló. Ezen rendszer szerint két vak leány legömbölyített-fejű szövegekkel rakja ki a szöveget egy vastag átluykogatott acéllemezbe (ha úgy tetszik: rostalemezbe). Ez bizony lassú munka. A hínzégépen csaknem háromszor annyi szöveg írható fémlmezre ugyanannyi idő alatt. A sajtolásnál (sokszorosításnál) ezt látszóan kárpótolja a frommergép, mert míg a fémlmezekben való sajtolással a kir. intézet könyvnyomója 60 sokszorosított lapot produkál egy óra alatt, addig a frommersajtó alól 120 nyomtatott lap kerül ki ugyanennyi idő alatt. Miért mondjuk mégis, hogy csak „látszóan kárpótol“ az új gép? Azért, mert egy nyomásra a papírnak csak egy oldalára nyom. Hogy kétoldalas nyomást kapjunk, újból a sajtó alá kell helyeznünk a papírt (persze más szöveg fölé) vagyis az eljárás megismétlődik, ami időben is duplát jelent. Még inkább Hínze javára billentí a mérleget, ha úgy tesszük föl a kérdést, hogyhát ugyanannyi idő alatt melyik berendezés nyom több szöveget, melyik takarékoskodik jobban a papírral és melyiknek a nyomása tartósabb, összefogva tehát: hogy melyik nyomásrendszer az olcsóbb? Úgy látszik, hogy minden tekintetben a Hínzeé. Még pedig azért, mert a Frommerféle rendszer nem teszi lehetővé a pontközi nyomást, tehát ugyanannyi idő alatt kevesebb szöveget nyom és ehhez a kevesebb szöveghez nagyobb terjedelmű papírra van szüksége; továbbá, mert nem engedi meg a papír áztatását és így vastagabb, jobb

minőségű, drágább papírt kíván s száraz nyomása tartósságban mégsem vetekedhetik a fémlemez nedves nyomásával. Csak egy ponton olcsóbb a lemezes nyomásnál: elesik a drága fémlemez használata. Ezt azonban ellensúlyozza az, hogy a hinzelemezek megmaradnak s így új könyvkiadások rendezése nem igényel új szedést, az egyszerűen csak sokszorosítás kérdése. A két berendezés ára között nincs lényeges különbség. Kétezer korona körül mozog, ezé is, amazé is. Végül a könyvnyomó alkalmazottra nézve melyik rendszer a könnyebb, a kellemesebb? Ha figyelmen kívül hagyjuk a vakok kir. intézete igen nagy fizikai erőt kívánó kerek sajtóját, mely egyébként is hinzegépével együtt már-már csak mint ócskavas képvisel értéket és helyettük egy újabb típusu Hinze-féle lemezpontosító meg egy modern emelőrudas sajtó alkalmazására gondolunk, úgy e tekintetekben is a régi berendezése az elsőség, mert a frommer-sajtó, bár még az emelőrudas sajtóknál is könnyebben kezelhető, kellemetlenül nagy zajjal jár.

Összegezve most már az elmondottakat s szembeállítva a nálunk eddig használt két könyvnyomó-berendezést: ma még a régié az elsőség, de nincs kizárva, hogy az új, a Frommer-féle föléje kerekedik majd, mert nagyon fejlődésképesnek látszik. Szöges-szedőrendszeréhez például szinte fölkinálkozik egy igen egyszerű, nagyjában a Picht-féle pontírógéphez hasonló szedőgép, mely ahelyett, hogy pontokat írna, szögeket ejtene a rostalemez lyukjaiba s így a szedés gyorsaságában könnyen fölülmúlhatna a hinzegépet. Aki így megszerkesztette ezt a helyes kis gépet, megfogja találni a módját annak is, hogy a sajtó kétoldalas és pontközi nyomást végezzen egy mozdulatra. Hogy a gép megtűrje a papiráztatást, ezt sem találjuk megoldhatatlannak s a munkájával járó nagy zajt talán már az is enyhítené, ha fatalapzat helyett cementbe építenék.

Örvendve örülünk az új sajtónak, az első nagyobbszabású magyar technikai alkotásnak, mely a vakok szolgálatában áll, de el nem tudjuk űzni a gondolatot, hogy a híres magyar fegyvergyáros, Frommer Rezső úr, ha előre kellően tanulmányozta volna a kérdést, tökéletesebbet alkothattott volna. Todorcsut ugyan messze fölülmúlta, a Hinze gépével kapcsolatos német berendezésekkel is versenyképesse válhatik majd, ha a gyakorlati próbákon átesve kiegészül, tökéletesül, de már elmarad a több lapot (akár lemezek közt, akár szedésen, akár vegyesen) egyszerre sajtoló *Marinoni-féle* sajtó mögött, melyet Amsterdamban láttunk és még inkább az óránkint 1200 lapot nyomó *Seifried-féle* és más típusu amerikai rotációsok mögött, melyeket *Séra Lajos* kartárs úr ismertet „A vakok oktatása és gyámolítása Amerikában“ c. tanulmányúti jegyzeteiben.

Népjóléti miniszterium s a fogyatékosok.

Irta : Fürj Pál.

Folyóiratunk idei 5-6. számában „A megértés korszaka“ című cikk igyekezett kidomborítani a fogyatékosok ügyének szociális fontosságát s nagy általánosságban megjelölte mindazokat a teendőket, amelyek e téren még megoldásra várnak. E cikk mintegy tömör programját igyekezett adni az ügynek és szólott egyrészt az új kormányhatalomhoz, másrészt a fogyatékosok ügyét szolgáló szakemberekhez. Az ott elmondottakhoz kívánjuk hozzáfűzni az alábbi fejtegetéseinket.

„A fogyatékosok ügye jól és helyesen csak úgy lesz megoldva, ha egységesen oldatik meg, egységes, általános szempontok szerint, egységes irányítás mellett.“ Ez a gondolat főleg az, amely azt vont maga után, hogy a fogyatékosok ügyét a népjóléti miniszteriummal kapcsolatba hozzuk.

Köztudomású, hogy Batthyány Tivadar gróf, az új népjóléti miniszter, miniszteriuma megszervezésére törvényjavaslatot kíván benyújtani a törvényhozáshoz, amely miniszteriumot abból a kezetlen, lábatlan állapotából, amelybe a képviselőházi többség rideg elzárkózottsága és szűkkeblűsége folytán az első megszületése alkalmával került, legalább valamennyire kiemelné, munkaképessé tenné.

Azt hisszük, hogy az új miniszterium megszervezésének alapja az lesz, hogy a régebbi miniszteriumok köréből kiemelik azokat az ügyeket, amelyek első sorban szociális jelentőségűek s a népjóléti miniszterium körébe utalják. Ha csak ez történnék meg, már ezt is haladásnak, javulásnak kellene tekintenünk. A különböző szociális kérdések eddig a legkülönbözőbb miniszteriumok között oszlottak meg. Eddigi helyükön, — talán éppen azért mert szociális ügyek kevés kivételével a többi ügyek mellett a mostoha gyermek, a hamupipőke szerepére voltak kárhoztatva, tized-, huszad-

rangu szerepet vittek. Az egységesség, az egyforma elbírálás még a szorosán egymáshoz tartozó kérdésekben is hiányzott, mert akárhány szociális ügy van amelyik különböző vonatkozásaiban ez idő szerint két, három miniszterium hatáskörébe is tartozik, amelyek pedig meglehetősen egymásra való tekintet nélkül dolgoznak, intézkednek.

A népjóléti miniszterium sikeres megszervezésétől tehát azt várjuk, hogy egyrészt a szociális ügyek a külön miniszterium keretében jelentőségükben nyernek s nem lesznek többé mellékes, divatszzerűen kezelt jótékonykodások; — de másrészt kívánjuk azt is, hogy így az összetartozó szociális kérdések egységes irányelvek szerint, az eddigi félszeg, tökéletlen intézkedések helyett tökéletesen oldassanak meg.

Amit itt általánosságban elmondtam, mind annak kirívó bizonyítékát találjuk a fogyatékosok ügye terén. — Százezernél jóval több azoknak a siketnémáknak, vakoknak, hülyéknek, gyengeelméjűeknek, epileptikusoknak, nyomorékoknak, erkölcsi fogyatékosoknak a száma akik közellátást, tehát szociális gondozást igényelnek.

Egyrésztük, mint tanköteles korban levő és tanításra alkalmas gyermek várja, hogy különleges tanítási rendszer mellett, az u. n. gyógypedagógiai oktatás révén, a társadalom hasznos, munkaképes tagjává neveltessék. Ezeknek ügyét kétségtelen jó akaratral és nagy hozzáértéssel, de az anyagi eszközök elégtelensége miatt bizony még mindég csak csekély terjedelemben, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium intézi. — Azt mondhatjuk, hogy a fogyatékosok nevelésére fennálló gyógypedagógiai intézetek és iskolák még csak minták, de minden igényt csak sokszor ennyi intézmény lenne képes kielégíteni.

Másik fontos ága a fogyatékosok ügyének a gyakorlati kiképzés, a foglalkoztatás kérdése. Az az elméleti ismeret, amivel a fogyatékos gyermeket az intézetből elbocsájtják, nem minden esetben elegendő arra, hogy ugyan azon az uton keresse a gyakorlati életben való boldogulását, mint az ép, egészséges ifiú. — Az elméleti kiképzésben részesített siketnéma, vak, gyenge-tehetségű a legtöbb esetben valamely erre a célra szervezett foglalkoztató intézetben tanulja meg leggyorsabban s legkönnyebben azt az ipart, vagy mezőgazdasági foglalkozást, amelyet élethivatásául választani kíván. Akad, aztán akárhány, akinek foglalkozása nem engedi meg, hogy a foglalkoztató intézetből

átlépjen a normális emberek közzé, mert munkaképessége csakis intézeti rendszer mellett biztosítható. A fogyatékosok gyakorlati kiképzése és foglalkoztatása azonban ma még igen elmaradt kérdés, e tekintetben még sok a tennivaló. Megoldásának azonban itt a legfőbb ideje, mert hiszen a többtermelés ügyét, a munkaerő szaporítását, az eddig elhanyagolt munkaerőknek helyes felhasználását ma minduntalan emlegetik.

Sajnos, legnagyobb terület kínálkozik a fogyatékosok ügye terén az ápolásnak, a gondozásnak. A különböző érzékszervi, értelmi, testi hibák sokszor oly súlyosan és kombináltan jelentkeznek, (hülyék, hülye némák, hülye vakok, hülye nyomorékok, epileptikusok, vaksiketnémák) hogy azokkal szemben sem az orvosi tudomány, sem a gyógypedagógia nem használhat semmit. Itt csak arról lehet szó, hogy a fogyatékos emberrel sujtott szegény családot, megmentünk egy óriási nyügtől. De ez is fontos szociális és közgazdasági érdek. Az ilyen, sokszor ön- és közveszélyes fogyatékosok külön-külön családokban tartva 1—1 munkás kezét teljesen lekötnek, ha pedig ápoló intézetekben helyezük el őket 10-20-ra jut egy ápoló, gondozó személy, 9-19 pedig fel szabadul egyéb produktív munkára. A fogyatékos gyermek, vagy felnőtt a családban tartva sokszor 1 koldusból kettőt, hármat is csinál, mert állandó felügyeletet igényel, s az anyát, aki sokszor s különösen manapság a család kenyérkeresője, a kenyérkeresetben megakadályozza. A legkétségbeejtőbb helyzetekről tudnánk itt számot adni. S minden jó igyekezetünk és becsületes szociális gondolkodásunk dacára teljesen tehetetlenek vagyunk ezekkel az esetekkel szemben. Az ápolásra szorult fogyatékosok ügye, mint félig meddig közegészségi kérdés a belügyminiszterium hatáskörébe tartozik. Azt hiszem azonban, semmihez sem kell oly nagy szerencse, vagy pedig olyan magas pártfogó, mint ahhoz, hogy a belügyminiszterium egy ápolásra szorult hülyét, vagy egyéb fogyatékoszt az orsz. betegápolási alap terhére a meglévő 1-2 magán ápoló intézetben elhelyezzen. Állami ápoló, gondozó intézet a különböző fogyatékosok számára nincs is, s a szakembereknek erre vonatkozólag többször tett javaslatát a belügyminiszterium illetékes ügyosztálya azzal utasította el, hogy erre pedig nincs paragrafus, amely azt elrendelné, vagy megengedné.

Némely vonatkozásban az igazságügyminiszterium ügykörébe is tartoznak a fogyatékosok. A fiatalok bűnösök igen jelentékeny százalékkal egyuttal értelmileg és erkölcsileg terheltek.

Az igazságügyminiszterium szükségét is látta annak, hogy az országos gyűjtőfogházal kapcsolatosan egy gyógypedagógiai telepet létesítsen. Hogy a javító intézetek növendékanyagában is igen sok fogyatékosot találunk, azt már több szakember kimutatta.*) — Ennek konzekvenciái azonban mind ez ideig nem vonattak le, s a javító intézetekben a fogyatékos és nem fogyatékos növendék egyforma elbánásban részesül.

A gyermekvédelemnek is volna valami köze a fogyatékos gyermekek ügyéhez, de bizony itt is kevés megértéssel, kevés méltánnyal találkozunk.

Egy rövid cikk keretében alig lehet minden oldalulag kifejezni azt a sok bajt, hiányosságot, amelyet a fogyatékosok védelme körül találunk. Jól tudom, nem domborítják ki eléggé meggyőzően e sorok az ügy szociális és közgazdasági fontosságát, sem. — Azt azonban hiszem, hogy ha az illetékes intéző köröknek alkalmuk lenne a fogyatékos gyermekük sorsáért aggódó s gyermekük elhelyezéseért jobbra-balra kilincselő szegény szülők, siránkozását ezer és ezer esetben végig hallgatni, úgy belátnák, hogy e bajokon végre gyökeresen segíteni kell. Segíteni kell pedig annál inkább, mert a háború, mint más emberi nyomoruságot, úgy ezt is csak fokozta. A fogyatékosok közül is százával lettek hadiárvák, akiket sehol elhelyezni nem lehet, pedig ezek elhelyezését az özvegyek leginkább kívánják. Ezek ma is, mint a falu bolondjai, koldusai vagy gonosztevői barangolnak, ami bizony minden jóérzésű ember megbotránkozására szolgál.

Bizonyos az is, hogy a fogyatékosok száma a háború után az eddiginél is kedvezőtlenebbül alakul, mert hisz a háboruban szerzett betegségek között sokat találunk olyat, amelyet az orvostudomány és gyógypedagógia úgy ismer mint az utódok fogyatékoságának előidézőjét.

A fogyatékosok ügye azonban csak elméletben olyan széttagozódott, mint azt fentebb vázoltam, a gyakorlatban a tanításuk foglalkoztatásuk és ápolásuk sokszorosán egybe folyik. Pld. nevelő-intézetbe bekerülnek, ha ideiglenesen is, tanulásra alkalmatlan csak ápolásra szorult elemek. Ezeket a sikertelen kísérletezések után a nevelő-intézet elbocsájtja s a szegény szülő bármilyen méltánnyal érdemlő esetről legyen szó, újra kezdheti a kálváriát, hogy gyermekét valamely ápoló intézetben elhelyezze. Az ápoló intézetbe viszont gyakran bekerülnek olyan gyermekek, akiket

*) Éltel Mátyás: Javitóintézeteink s a gyógypedagógia.

ott tartani valóságos merénylet, mert tanításra alkalmasak, s tanítás révén hasznos, munkás emberekké válnának. Milyen könnyen lehetne az ilyen esetekben kölcsönös átutalással segíteni, ha az ügy egységesen szervezetenként, s a különböző intézetek egy miniszterium fennhatósága alá tartoznának.

Az ideális állapot pedig az lenne, hogy akinek fogyatékos gyermeke van, s közellátásra szorul, az minden utánajárás, kérvényezés nélkül pusztán okmányai felmutatása mellett helyezhesse el az arra kijelölt gyűjtő, megfigyelő intézetbe, ahonnan aztán állapotának megfelelően tanításra, foglalkoztatásra vagy ápolásra utaltatnék.

Az ellátásukért járó díjakat s a fizetésre kötelezetteket utólagosan, közigazgatási úton lehetne megállapítani, úgy mint ahogy a közkórházi ápolási díjak behajtásánál történik.

Szerény véleményem szerint a fogyatékosok ügyének ilyen egységes és általános megoldása a most szervezés alatt álló népjóléti miniszterium, keretében, illetve fennhatósága alatt volna leginkább keresztülvihető. Megelégedéssel állapíthatom meg, hogy azok között, akik eddig elé ennek az új miniszteriumnak szervezéséről a nyilvánosság előtt nyilatkoztak, — többen voltak, akik a fogyatékosok ügyénnk védelmét is a népjóléti miniszterium feladatai közé sorozták. Igen valószínű is, hogy az ápolásra szorultak ügye, az egyéb közegészségügyi kérdésekkel együtt az új miniszterium kezébe kerül. Ámde kívánatos lenne, a fentebb kifejtett okokból, hogy a tanításuk kérdése, vagyis a gyógypedagógiai oktatásügy s a foglalkoztatásuk ügye is itt összpontosíthatnék egy külön ügyosztály keretében. Sokan azon a véleményen lehetnek, hogy a gyógypedagógiai intézeteknek, mint tanítási és nevelési intézeteknek csak a vallás- és közoktatásügyi miniszterium keretében lehet helye. Ezeknek az elmondottakon kívül még ezeket felelhetem.

A gyógypedagógiai intézetekben legalább is annyi a szociális vonatkozás, mint a pedagógia, sőt talán első sorban népjóléti intézmények. Nemcsak nevelni, tanítani kell az intézetekben, hanem gyermekvédelmet, népegészségügyet, s még sok más szociális tevékenységet is kell kifejteni. E feladatok közt igen fontos részlet pld. a különböző fogyatékosok okaira vonatkozó adatok pontos összegyűjtése, s az utódok egészségének megóvása érdekében ezeknek a társadalom széles rétegeivel való megismertetése s esetleg profilaktikus intézkedések provokálása. A gyógypedag-

gógiai intézetek szociális jelentősége és feladata pedig akkor domborodik ki igazán, ha a népjóléti ügyek körébe utaltatnak.

Sokat vitatkoztak szakembereink már affelől, hogy a gyógypedagógia a közoktatásügynek melyik ágazatához tartozik inkább? Népiskola-e, szakiskola-e; a tanerők munkája és képzettsége folytán a középiskolákkal, vagy a polgári iskolákkal volna-e egyformán elbírálandó? Nézetem szerint a közoktatásügy egyik tagozatával sincs meg a teljesen logikus kapcsolata. A gyógypedagógia annyira különleges, nemcsak munkájában, de szervezetében is, hogy a közoktatásügyi miniszteriumban is már jó ideje teljesen külön ügyosztály végzi az igazgatását. Azt hiszem csak a kényszer helyzet s a gyógypedagógiai intézetek csekélyebb száma hozta magával, hogy régebben a művészeti ügyekkel, ujabban pedig a gazdasági népiskolákkal került közös ügyosztály alá. — Mennyivel logikusabb, célszerűbb volna, ha az ilyen összefüggéstelen társítás helyett a különböző szervezetű, de végeredményében még is egy közös célt, a fogyatékosok védelmét szolgáló nevelő, foglalkoztató és ápoló intézmények tartoznának egy fő, egy kalap alá, a népjóléti miniszterium egyik ügyosztályában.

A közoktatásügyi miniszteriumnak különben sem kell felölelnie az oktatásügy egész területét. A javító intézetek, bár pedagógiai munkát végeznek, s alkalmazottaik is pedagógusok, az igazságügyminiszterium alá tartoznak, mert főjellegük szerint oda valók. A különböző ipari s mezőgazdasági szakiskolákról részben szintén nem a kultusztárca, hanem a kereskedelmi- és földművelési tárca gondoskodik. A gyermekvédelem, ami szintén nevelési kérdés is, a belügyi közigazgatás keretében nyert megoldást.

E példák alapján nem lehet tehát formai akadálya sem annak, hogy a gyógypedagógiai intézetek pedig, amelyek elsőrendűen szociális jelentőségűek, a népjóléti miniszterium ügykörébe utaltassanak.

A fogyatékosok ügyét ezekből az általános szempontokból ajánlom a népjóléti miniszter úr szíves figyelmébe.

A gyengetehetségű tanulók kellő beiskoláztatása.

Irta: Büchler Hugó.

A háború okozta sok nyomorúság, a test elernyedésével párbuzamosan az agy csekélyebb mértékben való működési képessége, a degenerálás, az elhanyagolt testi ápolásból eredő szellemi gyengeség; már most mutatkoznak meglehetősen sok esetben. A szegényebb néposztálynál az eddigi aránynál nagyobb lesz a debilisek száma; a kisegítő iskolákra nagyobb szükség lesz, mint eddig volt; a háborúval járó nyomasztó érzések, a szűk anyagi helyzet, a nyomor, a lelki szenvedések, a csapások: tompává, érzéketlenné teszik az otthon maradt asszonyt, aki gyermekével nem tud többé úgy törődni, mint előbb, hiszen alig van betevő falatja, sokszor az sincs. A hideg és az éhség a testet és az agyát egyenlőképen gyengíti, az erkölcsi érzést pedig eltompítja.

A mily mértékben hat a háború termékenyítőleg a jobbmódu gyermekek felfogására, képzetkörük szélesbitésére, oly visszahatással van a legszegényebb néposztály szellemi működésére. Az erkölcs is lazul; az otthon, a nevelő erő hiánya, az utca példája nagyban hozzájárulnak e lazuláshoz. A jó és szép iránt való érzék — ellentétben a háború első idejében észlelt tapasztalatokkal — rendkívül csökkent. Hogy gondoljon most a ványadt arcú, fonnyadt testű anya és gyermek valami szebbre, mikor a csikorgó hidegben lyukas a cipője, hideg a kályhája és mardossa a gondolat: hol vegyen kenyeret?

Nem csoda, ha az élénkebb gondolkodású gyermeknek is a szellemi tehetsége lefokozódik, azé pedig, a ki egyébként is lassu észjárású, a normálisnál alantabb képességű volt, nemcsak hogy nem fejlődik, hanem visszafejlődik.

Nemcsak az ilyen debiliseknek érdeke tehát, hogy az ő részükre külön iskolafaj álljon rendelkezésre, hanem nemzetgazdasági érdek is, hogy ezek elkülöníttessenek a normális gyermekektől és a nekik megfelelő kisegítő iskolába utaltassanak. Ennek szükségességét a gyermektanulmány haladása folytán már előbb is belátta a kormány és több vidéki városban létesített is kisegítő iskolákat — a fővárosiakról nem is szólva.

A gyógypedagógiai intézetek részére 1913-ban kiadott szabályzat meg is állapítja, ki vehető fel az ilyen iskolába és kit

nem lehet felvenni. A szokás pedig meg is honosította annak módját is, hogyan történjék az átutalás a normális iskolából a kiegészítőbe.

Az osztálytanító, ki egy évig foglalkozott a gyermekkel, tavaszkor már bizonyára látja melyik tanulója nem üti meg a korának megfelelő minimális mértéket, kijelöli azt; az iskola igazgatója és a kiegészítő iskola orvosa és igazgatója vele együttesen állapítják meg, vajjon a gyermek csakugyan debilis-e, vagy nem.

Az átutalást eszközölő tényezők megvolnának és helyesen is volnának meg, de nincsen meg az alap ahoz, hogy ezt az utat meg is kelljen tartani.

A bizottság kiegészítő iskolába valónak itéli a tanulót, de vajjon mire támaszkodják egyrészt az elemi, másrészt a kiegészítő iskola, hogy ezen rendelkezésnek érvényt szerezzen? Ha vannak egyes szülők, akik nem hajlandók gyermekük szellemi alantóságát elismerni, lehet-e őket kényszeriteui arra, hogy a gyermeket neki megfelelő iskolába küldjék? Viszont, ha vannak tanítók, kik — bármely okból — nem tudják, nem akarják meglátni az abnormitást nincsen semmi rendelet, törvény vagy bármilyen rendelkezés, mely őket erre a megfigyelésre szoktassa, vezesse. Nem egy olyan eset is van, hogy a tanító inkább ott türi a szellemileg visszamaradtakat, még az igen népes osztályban is, mint különcöket, csak hogy „ne mondják róla, hogy nem foglalkozott tanítványával.“ De nem egy olyan eset is van, hogy a tanító huzódozik az átutalással járó munkától, az u. n. ajánló lapok kitöltésétől, mert az szerte — szakkérdésekkel van tele, a mikre ő nem tud felelni.

Vége, ha ki is jelölte az elemi iskola az oda nem valókat, az új iskolaév megnyitásakor ismét csak úgy felveszi őket, mint a többieket és ezek megint csak ott ülnek hiába, holott a helységnek van kiegészítő iskolája.

Hiány van ez ügyben. Hiányzik az a bizonyos valami, nevezük azt akár rendeletnek, akár utasításnak, akár más kényszernek, mely meg is valósítsa azt, amit az egyik oldaltól (a kiegészítő iskolától) kíván a szabályzat.

Ki kellene terjeszteni az iskolakötelezettséget a szellemileg visszamaradtakra olyan módon, hogy a hol nekik megfelelő iskola van, ott csakis oda legyenek felvehetők és ne máshová. Határozott rendeletnek kellene lennie az elemi iskolák részére, mely egyrészt köteleznék az elemi iskolákat, hogy a mennyiben a helységben a debilisek részére van intézet, az iskola az egész év folyamán

állandóan figyelemmel kísérje a gyengetehetségű tanulókat és kötelezze az osztályok vezetőit, hogy azokat az igazgatónak legkésőbb április havában bejelentse. Az igazgatók kötelesek volnának maguknak fáradságot venni e gyermekek megvizsgálására, a kisegítő iskola orvosának az iskolába való beengedésére és a tanulók átutalására. Ugyancsak kötelezni kellene az igazgatókat, hogy a beiratásoknál az előttük levő jegyzékben foglalt tanulókat semmi szín alatt se írják be, hanem küldjék át a kisegítő iskolába.

Azokban a városokban tehát, a melyekben az állam nagy költséggel, magasabb gazdasági és társadalmi érdekből, ilyen kisegítő iskolát fentart, ne váljanak illuzióriusokká ezek az intézetek, hanem pótolják a valódi szükségletet! Intézkedés történjék az iránt, hogy azok a tanulók, a kiket a bizottság alapos és gondos megvizsgálás után oda utalt, tényleg oda is kerüljenek.

Ne az ügy iránt érzett rokon- vagy ellenszenv népesítse be vagy el a kisegítő iskolákat, hanem a valódi szükség. A míg a szülő tehet, amit akar, a míg az iskola felveszi a gyengetehetségűt azért, mert a szülő nem akarja a másik iskolába adni, a míg a tanító esetleg maga is lebeszél egyes szülőket, hogy gyermeküket ne adják a „hülyék“ közzé: addig csak gyenge alapon állanak fenn a vidéki kisegítő iskolák.

Pedig nemcsak a szegénysorsu nép, hanem a jómódu földbirtokos, tisztviselő fia is tartozhatik psychopathiás okokból a debilisek közé. Magamnak is a legközelebbi múltban négy olyan tanítványom volt, a kiknek szülője magasabbrangu tisztviselő, ők pedig nagyon lefokozott értelmiségűek. Nem lehetett a szülőket meggyőzni, hogy ismerjék el gyermekeik gyengeségét. Idővel ezek elvégezték a négy elemi osztályt, most persze mint ismétlők sem képesek a középiskola első osztályának anyagával megküzdeni. Ezek között van még egy tiz éves leányka, a ki a IV. osztályba jár ugyan, de ma sem képes egy hárombetűs szót egyszerre elolvasni; fáradékonysága nagyfoku; emlékezete gyenge; képzelő tehetségéről alig lehet beszélni, itélni, következtetni nem tud; csak a betűk formálásában vitte meglehetősen fokra; számolni csak segítségével tud, lassan az összeadás és kivonás keretében, a szorzásról, osztásról képtelen fogalmat alkotni stb.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaságé volna az első lépés, hogy reformtörekvései közepette e lényeges dologról ne feledkez-zék meg és megtegyen mindent, hogy ahol csak lehet, kisegítő iskola állíttassék vagy legalább, hogy a hol már létezik kisegítő

iskola, ott annak érvény szereztessek. A kormány bizonyára be fogja látni, hogy intézményeit, melyeket nagy pénzáldozatok árán létesít és fenntart, nem teheti ki csupán egyes lelkes emberek fáradságának, vagy ellenszenvesek akadékoskodásainak. Bizonyára be fogja látni, hogy ha van kisegítő iskola, annak kellő benépesítéséről is kell gondoskodnia. A mennyire nem való ide a csak tudatlan, de nem lefokozott észjárású gyermek, épen úgy ide való a koránál fogva 2-3 évvel visszamaradt intelligenciájú, esetleg a moral insaniti egy bizonyos fájában szenvedő, vagy pedig az érzékszervek hiányosságai miatt a többiekkel haladni nem tudó tanuló.

De kell, hogy valami rendelkezés kötelezze az iskolát és a szülőket arra, hogy az ilyen gyermekek a rendes iskolába fel ne vétessenek.

A vakok és a méhészkedés.

Irta: Kádas György.

H. Márton 20 éves, némi látási képességgel rendelkező vak növendékem beszélt, hogy 1915-ben 5 métermázsa mézet adott el. Tizenöt éves korában az odávaló r. k. plébános ismertette meg vele a méhekkal való bánásmódot s azóta állandóan foglalkozott méhészettel. A hallott dolgok nagy mértékben érdekeltek s elhatároztam, hogy a tavasz beálltával gyakorlatilag fogok meggyőződést szerezni a fiú képességeiről s amennyiben úgy találom, hogy előadása reális tényeken alapul, akkor egyrészt teljes vakokkal, másrészt és különösen a némi látási maradvánnyal rendelőkkel fogok kísérletezni. Folyó év tavaszán a szegedi méhészegylet elnöke volt szives felajánlani, hogy mintaméhesében örömmel fog segítségemre lenni. Többszöri látogatásunk kapcsán közvetlen tapasztalatokat szereztem.

Egy alkalommal felszólítottam a fiút, hogy bontson ki egy „Zirzon“-rendszerű keretes kaptárt. A hátsó deszkafalat és az ablakot elég ügyesen szedte le, hanem az egyes keretek kiszedése alkalmával némi határozatlanságot, bátortalanságot árult el. Lehet, hogy talán az ismeretlen hely és a szokatlan kezelési eszközök okozták ezt. A keretfogóval több méhet agyonnyomott, mert nem tapogatta meg előbb a kereteknek azt a sarkát, melyet a fogóval megfogott. Az egyes keretekről tollseprűvel söpörte le vagy el-

füstölte a méheket. Arra a felhívásra, hogy állapítsa meg vajjon dolgozó, vagy hereméhek sejtje van-e a keretben kiépitve, ujjai és látása segítségével iparkodott a sejtlyukak nagyságát megállapítani, hogy erről a sejt milyenességére következtetni tudjon. Arra a kérdésre, hogy miről tudja meg, vajjon mézzel, vagy fiasítással van-e tele a keret, azt felelte, hogy a súlyról. A mézzeltelt keret ugyanis súlyosabb.

— Honnan tudod, hogy a kaptárban van-e fiasítás?

— A fiasításos kaptárban nagyobb meleg van, melyet a kezemmel megérezek.

Nem minden fokozatát tudta a fiasítás fejlődésének felismerni. Így pl. a petékből kikelő apró kukacok a sejtnyílás fenekén lévén, sem megtapogatni, sem meglátni nem tudja. Később azonban, amikor a nyílás szinte tele van fehér, kocsonyaszerű pép-félével, azt a csillogó mézzel telt, vagy üres nyilástól fehérsége miatt tudja megkülönböztetni. A befedett fiasítás dudorosabb, mint a hasonlóan befedett, mézzel telt sejt s ezt ujjáival megérzi.

— Hogy ismered meg az anyát?

— Nagyobb mint a dolgozó méh és vékonyabb mint a here-méh, azonkívül a többiektől eltérő zúmmogése van.

Az anyabölcsőről s az anyanevelésről nem tudott beszámolni; állítása szerint azért, mert nem tudván jól magyarul, nem is tudja a gondolatait kifejezni. A mesterséges rajzás előidézésének lehetőségéről van tudomása, de hogy arra képes is lenne meggyőződni nem tudtunk. A közönséges rajzásnál mindig segített neki valaki. Az amerikai rakodórendszerű kaptár kezelése, mint-hogy az felülről nyílik könnyebbnek bizonyult. A méhek ellenségeit ismeri s azok ellen védekezési módokat is tud. A műlépei maga teszi a keretbe. Egyébként sok más dologban hozzátartozói segítettek neki. A mézzel telt keretek kipergetése megfelelő pergetővel nem okoz neki nehézséget.

A parasztkasról tudja, hogy onnan nehéz mézet elvenni, hacsak ki nem dobolju, vagy ki nem füstöli a méheket mely utóbbi eljárás azonban káros. Kasos méhek szerinte ott vannak, ahol szaporítás céljából tartják azokat. Az úgynevezett „paraszt-kas alá tett faládika“ ismeretlen volt előtte, de annak rendszerét kíváncsian vizsgálgatta, egyben érdeklődött annak előnyei után is.

Az alátett rendszerű kaptár kezelését egyik teljesen vak növendékemmel is megismertettem, ami aránylag nem okozott különös nehézséget. E mellett nem kell a többi rendszernél gyakori

aprólékos megfigyeléseket és többnyire jó látást igénylő műveleteket végezni.

Mindent összefoglalva, kísérleteim kapcsán a következő eredményre jutottam: A méhészettel önállóan, szakszerűen és minden körülményre aprólékosan kiterjedően foglalkozó egyénnek okvetlenül szüksége van a látásra. Azonkívül biztos kézzel, nyugodtsággal kell a méhésznek rendelkeznie. A csak némi látással rendelkezők tehát pl. a gyengén látók mint nemes szórakozást és valamelyes mellék-keresetet is nyújtó foglalkozást elsősorban és különösen az alátett faládikás parasztkasos rendszer mellett üzhetik a méhészkedést. E megállapítás azonban nem zárja ki, amint ezt H. Márton esete is bizonyítja, — egy nagyobb befektetéssel berendezett, rendes keretes kaptárokkal ellátott méhesnek ilyen gyöngé látóképessű egyén által való sikeres vezetését, ha t. i. e mellett állandóan kéznél van olyan valaki látó, akivel ő bármikor rendelkezhetik, illetőleg aki neki segítségére lehet. A teljesen vakok számára csupán az „alátett ládikás“ rendszerű méhest lehet ajánlani mint mellékfoglalkozást. Azonban emellett ők még oly mértékben sem nélkülözhetik a látók közreműködését, mint a gyenge és rövidlátók, mivel a közleményem elején felsorolt esetekben, (fiasítás megállapítása, mézzel és fiasítással keverten telt keretek felismerése, molykukac, valamint egyéb ellenség és piszok, rendetlenség megállapítása stb.) vakságuk gátolja őket a helyes eljárás és intézkedés megtételében. A szemet nem lehet mindig tapintással pótolni. Mindazonáltal e rendszer mellett ráfizetni nem fognak és azonkívül hétköznapi és vasárnapi szabad idejüket hasznosan és élvezetesen töltik el.

Végeredményben tehát a gyengén látók jó mellékkeresetet, illetőleg némelyek közülük önálló foglalkozást is találhatnak a méhészetben. A teljesen vakok a többször hangoztatott „alátett ládikás rendszer mellett, különösen ha segítőtársuk is van, szintén némi hasznothajtó mellékfoglalkozást találnak benne. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy mily szükséges a vakot lehetőleg állandóan, kiváltképpen ünnep és vasárnapokon, valamint munkaszünetek alkalmával foglalkoztatni. Az a vak, aki szereti a természetet, de korlátolt mozgási szabadsága miatt kis helyhez van kötve, örömmel bibelődik a kert egy kis sarkában felállított méhesében. De a méhek természetrajzával megismerkedvén, megnyugvással fogja tapasztalni, hogy a méhek jóllehet az ember gyűjtött kincsüket minduntalan megrabolja, — nem lankadó kitartással és

buzgalommal kezdik előlről a már-már befejezett munkát. A vakok munkája is csak rendületlen kitartással és türelemmel lesz rájuk nézve hasznossá s a mint kedvük oszladóban volna fáradságos munkájuk sikertelenségének láttára — csak a kis méhekre kell gondolniok, hogy új bizalmat, új kedvet kapjanak a munkához. Így lehetne az anyagi haszon mellett erkölcsi nyereséget is elérni.

A háború vakjai.

Rovatvezető : Kirschenheuter Ferenc

Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete szeptember hó végén 11 megvakult tisztet és 421 a legénységhez tartozó hadivakot tartott nyílván. Az intézetben volt eddig 7 tiszt és 366 legénységi ember, elbocsáttatott 2 tiszt és 182 leg., látását visszanyerte 10 leg., meghalt 10 leg., maradt 5 tiszt és 164 leg.; elbocsáttatott, de újból fölvétetett 6 leg.; a hóvégi létszám tehát 5 tiszt és 170 a legénységhez tartozó egyén. Az intézet műhelyeiben a hadivakok termelésének értéke szeptember hóban 16270·65 kor. a vak munkások összes keresete pedig 1871·94 korona.

9 vak rokkant vizsgázott az elméleti oktatás tárgyaiból szeptember hó 4-én az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok intézetében Heródek Károly igazgató miniszteri biztos jelenlétében.

Kitüntetések. Iván József és Lengyel Gyula 1915 óta teljes itenek szolgálatot az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében. Az érdemes kartársakat augusztus hóban kitüntetés érte. Őfelsége a háboru tartama alatt teljesített buzgó szolgálataik elismerésül úgy Lengyelnek mint Ivánnak a III. osztályu polgár hadiérdemkerasztet adományozta.

Gyári munkák. Kirschenheuter Ferenc augusztus hó folyamán két fővárosi gyárban keresett munkát hadivakjaink számára. A „Ratio“ cigarettahüvelygyárban (VII. Gizella-ut) a következő munkákat találta alkalmasaknak: 1. Dobozok csomagolása. 2. Dobozfedelek oldalainak a fölnyitást megkönnyítő félkör alakú kimetszése géppel. 3. Dobozszabás géppel. 4. Dobozvarrás (a sarkak összefűzése dróttal) gépen. A hüvelygyártásnál a vakok nem alkalmazhatók, mert a gépek működését ellenőrizim

nem képesek. A gyár sem polgári, sem hadivakokat alkalmazn nem hajlandó, mert nincs bizalma a munkaképességükhöz s tart az alkalmazásukkal járó kényelmetlenségektől. — A „Diana“ sós-borszeszgyárban a következő munkákat végezhetnék vakok: 1. sós-borszeszszel töltött üvegek és más áruk csomagolása ládába 2. Üvegek nyomtatványokba (utasításokba) és burkolópapirba való göngyöltése, a burkolatnak az üvegek fenekén való összecsavarása. 3. Az előbbi módon alkalmazott burkolatnak az üveg nyaka körül való csavarása (lecsavarás), az üvegek rekeszes ládába való helyezése és a ládák elrakása. 5. Az üvegek szájára alkalmazott papirok (kapszulák) lekötözése. 6. Arckrémmel telt dobozok szögletes kartonokba való illesztése és a kartonok lezárása. 7. Arcporral (hajdanában rizssporral) töltött dobozokra a dobozfedél ráillesztése. A gyárvezetőség csak 3-4 korona napidíjat fizet s így hadivakjaink nem vállaltak munkát a gyárban.

Új írógépet használnak az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében a színesíráshoz. (Arról az írásról beszélünk, amelyet a közönséges irodai írógépen, pl. a remingtonon kopogtatunk. A németek, megkülönböztetésül a vakok domború írásától, Flachschriftnek, laposírásnak hívják. Mi, amíg valaki jobb szót nem ajánl: színesírásnak nevezzük. Bátran idefoghatjuk e név alá — épúgy mint a németek a Flachschrift alá — a különböző író-táblákon írt írásokat is, azokat, melyeknek betűit maga a vak formálja; így hát a többnyire különböző színű indigópapírral írt heboldot is, szóval minden írást, mely nem domború). Az új írógépet Picht Oszkár a vakok brombergi intézetének igazgatója találta föl. Jóval kisebb, könnyebb a Picht-féle pontírású gépnél. Csinos kis tokban az ember mint kis táskát viheti magával. Nem kell a tokjából kiemelni, csak leemeljük a fedelét s a tok fenekéhez erősített készüléken már is írhatunk. Nincsenek billentyűi. Szerkezetének lényege: 1. egy fémhenger, palástján tele domború betűkkel, 2. egy fémlemez a domború braillejelekkel és 3. egy fűrészesoldalú fémrudacska, melynek egyik vége a hengerbe kapaszkodik, a másik vége meg kengyelben végződik s a fémlemez braillebetűi fölé nyúlik. A vak a jobbkeze mutató- (olvasó-) ujját beleilleszti, a kengyelbe s ujjával megkeresi a lemezen a leírandó betű braillebetűjét, pl. a *b* betűt. Ezzel persze a hengert is forgásba hozta. Ha most a vak a balkeze hüvelykujjával megnyom (inkább meglök) egy rugóra járó* egykaru emelőszerkezetet, a henger palástjának az a helye vágódik rá a papírra, ahol a *b*

betű van s leíródik a *b* betű. A jobb kéz tehát folyton a braille-betűk fölött futkos ide-oda s ha megtalálja a kívánt domború betűt, vagy írásjelet, a balkéz ráüti a hengeren levő megfelelő betű, illetve jel színes formáját a papírra.

A gép írása tökéletes, a rendes gépírástól meg nem különböztethető. Előnye az írótablák használatával szemben nyilvánvaló; 1. Írása föltétlenül olvasható. 2. Nincs sortévesztés és az írás, ha félbeszakítják, újrakezdésnél pontosan azon helyen folytatódik, ahol abbanmaradt. (Az előbbi kérdést ugyan egyik-másik írótabla megoldja, de az utóbbit tökéletesen egy se). 3. Az írás kellő gyakorlat után éppoly gyorsá válhat a gépen, mint a vak kézírása a táblákon. 4. A gép használatával, mint egyébként minden más írógép használatával a felnőtt korában megvakult embernek az az aggodalma, hogy írása nap-nap után romlik, míg végre majd egészen olvashatatlanná válik s magánlevelezésében is másokra szorul, jelentőségét veszti. 5. A nagy irodai írógépek mögött az írás gyorsasága tekintetében messze elmarad ez a kis gép, de előnye azokkal szemben az, hogy kicsi, könnyű, mint kis kézi podgyász kézben hordható, hogy szerkezete egyszerű, szilárd nem egykönnyen romló és végül ami a legfontosabb: olcsó. Békében 50—60 korona volt az ára, most 90 korona.

Nekem tavaly tűnt föl az új gép Németországban, mikor a megvakult katonákat láttam írni rajta. Mind újnak mondom, pedig nem is új. Kerek tíz évvel ezelőtt hagyta el az első a berlini gyárat s azóta már többször láttuk kiállításokon. Dehát ki törődött ilyesmivel a háború előtt. Braille való a vakoknak s ha avatatlannak ír, ott a remington és társai. Mikor került a kezünk alá olyan vak, akinek szüksége lett volna ilyenre! Évek multak el míg akadt egy. Merthát fölnőtt korukban az emberek rendszerint lassan, fokozatosan vakulnak meg. Szemének gyöngülésével a kevésbé intelligens ember lassankint elszokik az írástól s mikorra hozzánk kerül, már nem kér ilyen szerszámokat. Az intelligens meg mihamar hozzáül a remingtonhoz. Így volt ez a háború előtt. Vagy nem, csak mi voltunk felületesek? Mindegy. Biztos az, hogy Picht kis gépével senkise törődött. A Vakok Bpesti Kir. Országos Intézete meghozatta ugyan, de nem használja, épen csak hogy a múzeumát gazdagítja vele. De jött a háború s hozta a vakjait. Megfordult a világ. Nem mi, a tanítványaink szabják meg, hogy mit tanulunk. Ők írni akarnak, még pedig mindenek előtt és mindjárt, sőt semmi mást, csak levelet. Egyszerre a frontba kerül-

nek hát a lemosolygott íróáblák. Amit azelőtt haszontalan pizmogásnak tartottunk volna, arra 1915 elején egyszerre rávetettük magunkat. Íróáblákat hozattunk, csináltattunk öt-hatfélét s a legnagyobb komolysággal tanulmányoztuk, melyik a jobb. Mert hát a mi katonáink levelet akarnak írni régimódin.

Szakasztottan így volt ez Németországban is Ausztriában is. A németek mindjárt a színesírásához való kis pichtet rántották elő, az osztrák hadivakok tavaly ősszel még nem használták; mikor a vakok császári intézetében megemlítettem, kiderült hogy ők is ép úgy mint mi, elfelejtették hogy ilyen is van.— Mi még tavaly novemberben hozattunk egyet, de a német abc-je miatt alig használhattuk. Végre az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok intézete vezetőségének kérésére Picht vállalta magyar abc-vel való gyártását, úgy, hogy most már rendszeresen írnak rajta katonáink. Ime így született ujja a tízéves régi színesírású írógépecske, melynek azonban csak a magyar típusa — új.

Magyarországon nem lesz mezőgazdasági tanfolyamuk a hadivakoknak. Korábbi számainkból és a Kirschenheuter Ferenc tollából származó „A vak rokkantak Magyarországon, Ausztriában és Németországban“ című kiadványunkból már ismeretes, hogy a vak rokkantjainkat kiképző intézetünk az osztrák hadivakok strassi mezőgazdasági iskolájának típusát, mely vagyontalan, volt földműves napszámosokat is mezőgazdaságra oktat, nem akceptálta. Vannak azonban vak rokkantjaink között olyan jobbmódu földművesek, akik ipart tanulni nem akarnak, ha meg is tanulnak egy kézművességet, azt, mivel ráutalva nincsenek, csak szórakozásból, vagy egyáltalában nem is üzik majd. Ebből kiindulva az Országos Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete ez év márciusában előterjesztést tett az Orsz. Hadigondozó Hivatalnak aziránt, hogy tegye lehetővé az önálló gazdasággal rendelkező vak rokkantaknak, hogy gazdasági ismereteiket az okszerű gazdálkodás céljából egy tanfolyamon gyarapíthassák. Az intézet nem tartotta szükségesnek külön tanfolyam szervezését a vakok számára. Egy oly állami gazdasági iskolába vélte őket helyezni 3-4 hónapra, ahova a Hivatal már eddig is helyezett ki továbbképzésre más fogyatékoságu rokkantakat. Az intézet az elméleti előadások hallgatását jelezte meg mint főcél, azon az alapon, hogy a gazdákat vakságuk nem akadályozza abban, hogy gazdaságukat ép oly, szakszerűen vezessék, földjüket ép oly szakszerűen műveltethessék, mint akár az épszemü gazdák. Természetesnek találta azonban az

intézet, hogy a vakok a gyakorlati munkákban is részt vegyenek, tehát hogy megismerjék a gazdasági gépeket, azok kezelését, egyéb gazdasági berendezéseket, rendszereket, sőt ásóval, kapával a kezükben is dolgozzanak látó rokkant társaik között.

A Hivatal az intézet ilyértelmű előterjesztését áttette a földmívelési miniszteriumhoz. Míg a földmívelésiben a kérdést tanulmányozták, a Hivatal az intézeteinek küldött több köriratban módot nyújtott a rokkantaknak, tehát a hadivakoknak is a legkülönbözőbb mezőgazdasági ágakban való továbbképzésre, de mint a legutóbbi számunkban megírtuk, a vakok közt jelentkező nem akadt. Erről a körülményről azonban a földmívelési miniszteriumban nem tudtak.

Augusztus hó 1-én az intézet előterjesztését a Hivatal a következőképp intézte el: „... a földmívelésügyi miniszter úr a vak katonáknak mezőgazdasági, kertészeti és méhészeti kiképzését, — miután a mezőgazdasági foglalkozásnak főfeltétele a jó látóképesség lévén, a vak katonáknak e téren való boldogulása nehézségekbe ütközik, — célravezetőnek nem tartja s a nevezett miniszter úr nézete szerint káros volna tehát elméleti oktatással bennük oly illúziók keltése, melyeket a gyakorlat halomra döntene. Tekintettel tehát az e tárgyban illetékes földmívelésügyi miniszter úr fenti nézetére, jelzett becses iratában felvetett eszmét el kell ejtenem“ — (Meg kell jegyeznünk, hogy méhészeti kiképzésről az intézet előterjesztésében nem volt szó.)

A cseh hadivakoknak se lesz földművesiskolájuk. A megvakult cseh katonákat a vakok Klar-féle prágai intézete képzí új életpályákra. Az intézet igazgatóját Wagner Emilt fölöttes hatósága kiküldötte az alsóausztriai Strassba, hogy tanulmányozza az osztrák hadivakok ottan földművesiskoláját. Wagner megjárta Strasst s onnan szeptember hó 25-én ellátogatott hozzánk Budapestre. Nagyon kíváncsiak voltunk, hogy a különösen gyakorlati érzésű szakember mint vélekedik Strassról. Nagyon röviden, körülbelül így foglalta össze a nézetét: „Strassban szép dolgokat láttam, azonban az a véleményem, hogy a mezőgazdasági munka jó időtöltés a vaknak, de nem jövedelmező foglalkozás. A vak mezőgazdálkodását igazán hasznossá csak a vak családtagjai tehetik. Mi nem fogjuk utánozni Strasst, annál kevésbbé, mert vak rokkantjaink se akarják.“

Wagner még néhány érdekes adatot közölt a cseh hadivakokról. 115 csehországi megvakult katonáról tud, köztük 1 tisztről, 98

fordult meg intézetében s 57 most is ott van. Kefét kötnek, kosarat fonnak és harisnyát kötnek gépen. Ellátásuk nehézségekkel jár, mert túl nagyok az igényeik. Intézetében a civilvakok elégedettebbek mióta vak rokkantak élnek köztük. A civilvakok csodálkoznak a hadivakok elégedetlenségén. Az osztrák hadivakok alapjától különálló cseh alap 500.000 korona. Az alapból való részesedésnél figyelembe veszik a vakok anyagi viszonyait, a szegények nagyobb összegeket kapnak. Eddig 12 embernek szereztek dohánytőzsdét, 8 esetben gazdaság és üzlet berendezésére adtak segélyt. — Wagner meglátogatta a vakok bpesti összes intézeteit. Őszinte meglepetésének adott kifejezést e szavakkal: „és mi mindezekről eddig semmit se tudtunk.“ Az Országos Hadigondozó Vakok Intézetében föltűnt neki hadivakjaink komoly szorgalmas munkája, minek magyarázatát — összehasonlítva a megvakult cseh katonák munkakedvével — abban találta, hogy mi darabszám utáni rendes munkabéreket fizetünk, míg ők csak mérsékeltbb szorgalmi díjakban részesítik embereiket.

Kinevezés. Az Orsz. Hadigondozó Tanácsban a vakok bizottságának helyettes előadójául a Tanács elnöksége aug. 22-én Kirschenheuter Ferencet nevezte ki.

Teleky Pál gróf meglátogatta a hadivakokat az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetében szeptember hó 7-én. Az intézet vezetőjének, Desseffy Emil grófnénak vezetésével egy óra hosszat tartózkodott közöttük s egyenkint meghallgatta panaszait, kérelmeiket. A legtöbb panasz a hadisegélyek, az előléptetések s a rokkantsági járulékok körül merült föl s valamenyi panasznak egy az alapakkordja: kevés a pénz amit kapnak s arra is sokáig kell várni. De fölszínre hoztak a vakok más kérdéseket is: hogy a háború vakjai számára összegyűlt alapból miért részesülnek segélyezésben olyanok is, akik még látásmaradvánnyal rendelkeznek és olyanok is, akik nem fegyvertől, hanem betegségek következtében vakultak meg? Teleky gróf, mint a hadigondozó hivatal elnöke megadta a magyarázatokat s biztosította a megvakult harcosokat, hogy senki érdemtelenül nem juthat kedvezményekhez, de viszont méltánytalanság sem érhet senkit. Panaszait illetően pedig az elnök közölte velük, hogy azok az összes rokkantak közös panaszai, hogy a Hivatal és intézetei minden lehető elkövetnek a rokkantak ügyeinek gyorsabb elintézése és anyagi helyzetük javítása érdekében.

A hadivakok anyagi segítésének szabályozása. Az Orsz.

Hadigondozó Tanács, mely 1917. április hó 11-én alakult meg a királyné elnöklete alatt a királyi palotában, augusztus hó 23-án tartotta első rendes gyűlését Wekerle Sándor dr. miniszterelnök elnöklésével az országháza delegációs termében.

Utána ugyanott az Országos Hadigondozó Tanács Központi Bizottsága tartotta alakuló ülését, melyen Teleki Pál gróf az Orsz. Hadigondozó Hivatal elnöke elnökölt. A megalakulás után a hadivakok segélyezésének szervezése került napirendre. A központi bizottság megalakította a Vak Katonák Segélyalapjának szabályait, megállapította a „Vakok Segélykiosztó-Bizottságát“, meghatározta ennek ügyrendjét és mindezekről, valamint a segélyezés körüli eljárásokról egy „Utastítást“ adott ki. Élénk eszmecsere fejlődött ki akörül, hogy afélszeműek és mind a két szemükön sérültek, de még lényeges látásmaradvánnyal rendelkezők részesüljenek-e segélyben az alapból. Desseffy Emil grófné és Grósz Emil dr. egyetemi tanár hozzászólásai után a gyűlés az elnökségnek a Radvánszky Albert báró által előterjesztett eredeti javaslatát fogadta el, mely szerint csak azokat a rokkantakat segíti az alap, akik vakok, vagy akiknek a látása annyira meggyöngült, hogy keresetképességük lényegesen csökkent,

A főntebb említett és a hadivakok segélyezését szabályozó „Utastítás“ kivonata következő:

1. §. A Vak Katonák Segélyalapja. Az Orsz. Hadigondozó Hivatal közadakozásokból és más forrásokból „Vak Katonák Segélyalapja“ címen alapot létesített,

2. §. A segélyre való jogosultság. Segélyre jogosultak azok a rokkant katonák, akik a most folyó háboruban megvakultak, vagy akiknek a látása annyira meggyöngült, hogy keresetképességük lényegesen csökkent, föltéve, hogy magyar állampolgárok, avagy a háborút közvetlenül megelőző legalább hat hónapon át mint állandó lakosok Magyarországon tartózkodtak.

3. §. A segélyezés célja és mérve. A segélyezés célja a vak és családja megélhetésének biztosítása. Az alap időszakos járadékokat és egyszer s mindenkorra szóló nagyobb összegeket utalványoz elsősorban ingatlanok vételére, továbbá gazdasági ipari és üzleti beruházásokra.

4. §. A kiosztó bizottság. A segélyezési kérdésekben az Orsz. Hadigondozó Hivatal keretében szervezett Vakok Segélykiosztó bizottsága határoz. Ennek elnöke a Hivatal mindenkori elnöke, tagjai: az elnök által az Orsz. Hadigondozó Tanács tagjai sorából

kinevezett három tag, az Orsz. Hadigondozó Tanács három kiküldötte és az Orsz. Hadigondozó Hivatal ügyosztályainak vezetői.

5. §. A bizottság ügyrendje. Az elnök a bizottságot a szükséghez képest ülésre hívja egybe, az ülésen az előadó előterjeszti a segély iránti kérvényeket s a bizottság szótöbbséggel dönt.

6. §. A segélyezés körüli eljárás. A segélyezéseknél figyelembe kell venni a rászorultságot, tehát a kérvényező vakságának és egyéb rokkantságának fokát, keresetképtelen családtagjainak számát és anyagi helyzetét.

7. §. A kiosztóbizottság határozatai. A bizottság a jegyzőkönyveit határozatainak végrehajtása céljából az Orsz. Hadigondozó Hivatal elnökségéhez juttatja, mely a segélyösszegeket utalványozza és gondoskodik fölhasználásuk ellenőrzéséről.

8. §. Ha az Orsz. Hadigondozó Hivatal fölhasznál, jogait a hatáskörét átvevő közhatóság (minisztérium) gyakorolja tovább.

A Központi Bizottság után nyomban a Vakok Segélykiosztó Bizottsága tartotta alakuló ülését. A bizottság tagjai: Teleky Pál gróf elnök és Kún Béla dr. alelnök az Orsz. Hadigondozó Hivatal elnöke, illetve alelnöke; Petri Pál dr., Radvánszky Albert báró (előadó) és Fischer Elemér a Hivatal osztályvezetői; az elnök által kinevezettek: Dessewffy Emil grófné, Grósz Emil dr. egyetemi tanár és Miklós Andor „Az Est“ főszerkesztője; az Orsz. Hadigondozó Tanács Központi bizottságának kiküldöttei: Czettler Jenő dr. a Magyar Gazdaszövetség titkára, Hegedüs Lóránd országgyűlési képviselő és Korányi Frigyes báró egyetemi tanár; hivatalból tagja a bizottságnak: Kirschenheuter Ferenc, az Országos Hadigondozó Hivatal Vakok intézetének igazgató-helyettese (helyettes előadó). — Az ülés határozatai: A bizottság egyelőre csak előlegeket nyújt a hadivakoknak, mégpedig 1000 koronáig különösebb megszorítások és anyagi biztosítékok nélkül, 1000 koronán fölül csak megszorításokkal és tárgyi biztosítékokkal. Ingatlanvételre a bizottság csak úgy szavaz meg előleget, ha a hadivak hozzájárul, hogy az „haditelekké“ nyilváníttassék. Az előlegezett összegekből a vak rokkant által vásárolt gazdasági-, ipari és üzleti felszerelésekre a Hivatal bizonyos éveken át fönntartja tulajdonjogát. 5000 koronán fölül a bizottság egyelőre nem szavaz meg előlegeket.

A Segélykiosztó Bizottság szeptember hó 19-én tartotta má-

sodik ülését, melynek főtárgyává volt a hadivakok segélyezési kulcsának megváltoztatása. Az eddigi kulcs ugyanis csupán a vakok családtagjainak számát vette figyelembe. A feleséges és kétgyermekes családapák pl. 406·28 koronát kaptak évenként. Gazdagnak, szegénynek egyformán ennyi járt a háború vakjainak alapjából kamatosztalék címén. Teleki Pál gróf elnök most változtatni akar e helytelen rendszeren. Figyelembe kívánja venni a családtagok száma mellett azok kereseti viszonyait és főképp a hadivakok vagyoni viszonyait is. Az ülés egyhangúan hozzájárult az elnök elvi javaslatához. (Az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézete útján azóta az elnökség rendeletére a „Vagyonkimutatás“-úrlapok már szét is mentek s ha a hatóságok által kitöltve visszaérkeznek, az elnökség számítása alapján új segélyezési kulcsot ajánl majd a bizottságnak). Grósz Emil dr. hangsúlyozza a hadivakok letelepítésének szükségességét s reméli, ha ebben eredményeket lát a közönség, újból fokozottabbn indul meg az adományozás a hadivakok alapja javára. Desseffy Emil grófné, aki kezdettől fogva híve a letelepítésnek a további gyűjtési, akcióban az ingatlanok adományozására hívja föl a figyelmet. Kellő propagandával ezirányban lényeges eredmények volnának várhatók. Miklós Andor helyesli az ingatlanokra kiterjeszkedő akciót s a propaganda céljaira följajnlja lapját, Az Estet. Miután a gyűlés elfogadja az előadónak több vak rokkant segélyezése iránt tett előterjesztéseit, az elnök jelenti hogy a bizottság számára új szabályzat készül, mely működését kibővíti, mint szakosztálynak véleményező tanácsadó és irányító szerepe lesz a hadivakok egész ügyében.

A háború vakjainak alapja 1917. augusztus hó közepén 3.779.800 korona volt.

Ébredés. A budapesti katonai parancsnokság augusztus 3-án M. A. 59671—1917 szám alatt kelt parancsa elrenjeli, hogy a „hadisérült“ fogalmát nem szabad szűkkeblűen magyarázni. Hadisérült nem csak az, aki baját szolgálatközben szerezte, hanem az is, aki baját bevonulásakor a polgári életből magával vitte, de az szolgálat közben súlyosbodott és csökkentette az illető keresetképességét. Épezért az ilyen katonai egyének is utókezelésben, oktatásban részesítendőek. A hadügyi közigazgatásnak mind a két kormányal egyöntetűen az a fölfogása, hogy az utókezelés és oktatás költségei kisebb súllyal esnek az államháztartás mérlegébe, mint az, ha munkaképességében megfogyatkozott ember a gazdasági életben hajótörést szenvedve dologtalanul tölti életét.

Mikor az utókezelés, az oktatás akcióját az állam szervezte, nemcsak az abban részesülő egyének javát akarta szolgálni, hanem a saját érdekeit is képviselte. A háború után minden egyes munkae-
rőre szükség lesz, tehát jobb, ha most e téren valamivel többet teszünk a kelleténél, mint kevesebbet. Itt nem szabad a költségeket kimélni, mert ha valahol, itt hasznos célra fordítódnak . . .

Ez a parancs veleje, csaknem szószerint. Olvassuk, forgatjuk a kezünkben, megint elolvassuk. Az első része katonai, de a második fele, mintha valahonnan a mi műhelyeinkből került volna ki. Hányszor mondták, irták, szavalták már el ezt a vakok intézményeinek vezetői. Akkor még, amikor még nem voltak hadisérültek, hadivakok. Amikor tizennyolcezer vak honfitársunk számára kérünk hajlékot, iskolát, munkát. Hogy a vakok nevelése, oktatása, foglalkoztatása nem luxus, hanem nemzetgazdasági érdek, ez a mi írásainkban már olyan közhely, hogy a vakok filléreken összekoldult, alamizsnán tengődő intézeteiben a vak gépirók már évtizedek óta diktálás nélkül foglalják bele az alázatos kolduló levelekbe. Bizony, kisebb teher az állam vállán az iskola, mint a munkaképtelen, dologtalan ember. Hogy az állam urai ezt eddig nem tudták! Most, amikor a munkaközvetítőkből a munkakínálat úgy viszonylik a munkakeresőkhöz, mint tíz az egyhez, amikor a kosarak és kefék tízezeire szóló megrendelések vándorolnak műhelyről-műhelyre s nem találnak elfogadásra, nemde, most jó volna munkásnak az a száz meg ezer vak, aki az országban tétlenül ásitózik, csak azért, mert nem tanították meg őket dolgozni. Ennek az undok embermészárlásnak kellett elkövetkeznie, hogy az állam belássa a saját érdekében való hivatását. Azt mondja a parancs — és mind a két kormánnyal egyetértően mondja, — hogy a háború után minden egyes munkae-
rőre szükség lesz, nem szabad hát sajnálnunk a költségeket az emberek munkaképessé-
tételére. Nos ha ez így van, minthogy így van, tessék, szaporítsa, tágítsa, segítse föl anyagilag az állam a polgári vakok nyomorú-
ságos intézmenyeit is, hogy teljesíthessék hivatásukat az állam érdekében.

A vakok intézeteiben a vezetői állások betöltésénél most a kvalifikáció legfontosabb része a koldulásban való képesség, mert az intézetek vezetői munkaerejük és idejük túlnyomó részét könyöradományok gyűjtésére kénytelenek fordítani, hogy intézeteiket fentarthassák. Mondja ki végre a törvényhozás a vakok iskolakötelezettségét, tartsa fenn az intézeteiket államköltségen s tegye

ezzel lehetővé, hogy az intézetek vezetői az igazi hivatásukat teljesíthessék, mely ott kezdődik, hogy kiszállanak a falvakba s összeszedik az iskolaköteles kort túlhaladott vakokat is és rábíráják őket tanulásra munkára. Munkáskézre van szükség s az nem lehet fontos, hogy kinek a keze az, a háboru rokkantjáié vagy a polgári élet sorssujtottjáié. A fő, hogy dolgozzon. — Ezer veszteség mellett talán mégis csak nyereségünk is lesz a háboruból. A kormány, az állam fölébredt s ha már fölébredt, reméljük, cselekszik is. De hogy minél hamarabb, minél hathatósabban cselekedjék, legyen résen a kultusz gyógypedagógiai ügyosztálya, a gyógypedagógiai orsz. szaktanács és legyenek résen a vakok intézményei.

Hány vak pap, teologus, tanár és tanárjelölt van Németországban? Vak rokkant tisztjeink tanulmányainak továbbfolytatásával és állásokhoz való juttatásával kapcsolatban levelezést folytatunk a németországi nevesebb vakokkal és a „Hochschulbücherei, Studienanstalt und Beratungsstelle für blinde Studierende „(Marburg a. d. L.) vezetőségével a fenti kérdésben. Eddigi eredményeink a következők:

Protestáns papok. Fölvavatott és eklézsiával bíró: 2, nem fölvavatott, az eklézsiában mint híszónok és segéd lelkész működik: 1, baptista predikátor: 1; összesen: 4. Értésültünk még egy nem fölvavatott segéd-lelkészről, aki nem régebiben elhalt. Valamennyien korai fújásukban veszítették el látásukat, illetve megvakulásuk után végezték tanulmányaikat. Nem tartjuk valószínűnek, hogy több vak pap volna Németországban. Ők maguk legalább többről nem tudnak, leveleikben, mind csak egymást emlegetik.

Protestáns teológusok. Gyermekkorában megvakult: 1, hadivak (Pinkerneil dr.-Berlin közlése szerint): 25; összesen: 26.

Középiszkolai tanárok. Főreáliskolai igazgató: 1, reáliskolai igazgató, a modern nyelvek tanára (hadivak): 1, főreáliskolai tanár: 2 (közülök egyik, aki matematika- és fizikaszakos, hadivak), gimnáziumi segédtanár: 1; összesen 5.

Egyetemitanárok. Matematikus: 1, filológus: 1, teológus (fölvavatott pap): 1, ismeretlen tanszéken: 1; összesen: 4. Az első három megvakulása után, végezte tanulmányait, az utóbbi tanulmányainak befejezése után előrehaladott korban veszítette el látását. Értésültünk még két mostanában elhalt tanárról, (köztük egy német-joghistorikusról), akik idősebb korukban veszítették el látásukat s mint vakok tovább tanítottak.

Tanárjelöltek. Hadivak: 7.

Meg kell jegyeznünk, hogy az itt szóban levő papok és tanárok mint ilyenek eklézsiákban, illetve nyilvános intézeteknél valamennyien alkalmazásban vannak és működnek, mégpedig a teológus egyetemi tanárt kivéve, aki a baseli egyetemen tanít, valamennyien Németországban. Kívülök tudomásunk van még 1 okleveles nyelvtanárrol, aki magánoktatással foglalkozik, 1 okl. nyelvtánárról, aki magániskolát tart fenn és 1 liceumi igazgatóról, aki magánintézetét (vakok liceuma) vezeti. Mind a hárman kora ifjúságoktól fogva vakok s mint vakok végezték tanulmányaikat. A vakok alsóbbfokú intézetinél működő vak tanárokról és igazgatókról valamint általában a zenetanárokról kimutatásunk nem szól. -- A kimutatásunkban számszerint említettek pontos címeit — kivéven a 25 hadivak teológusét — olvasóinknak kívánatra szívesen rendelkezésre bocsátjuk.

A horvátországi vak rokkantakat a vakok Szent-Vitusról elnevezett Zágrábi intézetébe utalják. Az intézet igazgatója Beck Vince, aki 1900-ban nálunk szerezte a vakok oktatására való építését, július hó 14.-én meglátogatta az Orsz. Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetét. A vakok munkakedve, hangulata, a dolgozó vak rokkantak száma, az új foglalkozások: a közsörülés, telefonkapcsolás és a gyári munkák, valamint az elért eredmények érdekelték leginkább. Elmondta, hogy ő eddig 90 hadivakot vett föl, még 10 van közülök az intézetében, a többit nem lehetett ott tartani, két-három havi oktatás után hazamentek. Az ottlévők kosarat fonnak és kefét kötnek. „Nehéz, háládatlan munka” — mondja. Baj, az, hogy náluk sok szava van a dologban a katonaságnak. Erről az oldalról sok olyan nehézséggel, avatatlan állásfoglalással, intézkedéssel kell megküzdenie, melyek a kiképzés érdekeit nem szolgálják. A háború vakjainak kérdése egyébként — úgy véli — a vakok ügye keretén belül is egy egészen külön probléma. Az emberek nem akarnak dolgozni, igényeik pedig túlon-túl nagyok. Zágrábban az étkezésben tamásztott igényeik például a mai viszonyok között egyenesen kielégíthetetlenek. Beck Vince főtörekvése most odairányul, hogy azon rövid idő alatt, míg az emberek az intézetben vannak, az új foglalkozásukból a legegyszerűbb munkaformákat (pl. a kosárfonók zöldvesszős kosarak készítését) tanulják meg. Reméli, hogy majd a háború után visszajönnek az intézetbe s akkor rákerül a sor a többi munkatípusokra is. Miután még megemlíti, hogy a vakok másik zágrábi intézete a Horváth

István igazgató vezetése alatt álló, a háború kezdete óta nem működik, mert kórházzá alakították át, — azzal búcsúzik, hogy: „Wir werden nach dem Krieg arbeiten!“

A bolgár hadivakok. A magyar vöröskereszt-egyesület közel egy millió koronát juttat a bolgár vöröskereszt-egyesületnek. Ezzel kapcsolatban a bolgár katonai kormány részéről szeptember első napjaiban tiszti küldöttség érkezett Szofiából a bolgár vöröskereszt támogatására alakult itteni bizottsághoz a jövő teendők megbeszélése végett. A küldöttség vezetője Girginoff Tódor dr. alezredes, Pascheff Konstantin dr. és Donev St. dr. a vakok szófiai intézetének igazgatója szeptember 3.-án megtekintették az Országos Hadigondozó Hivatal Vakok Intézetét és a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület központi intézetét. Így hát alkalmunk volt régi ismerősünktől Donev igazgatótól hallani egyet-mást a bolgár vak rokkantokról. A törökök ellen folytatott balkánháborúból összesen 14 vakjuk van. Még mielőtt kiképezetetésükről gondoskodhattak volna, kitört a mostani háború. Ebből eddig 60 katona tért haza megvakulva. Egy részüket fölvtették a vakok szófiai intézetébe, hol az írás és olvasásban, meg a kosárfonásban oktatják őket. A kosárfonáson kívül más iparra, életpályára nem képzik őket. A vakok szófiai intézete bérházban működik. Az a tervük, hogy a számukra most gyűjtött magyar pénzből egyebek között egy új intézetet építenek vakjaiknak Szofiában, melyben a szükséghez képest természetesen a hadivakokat is elhelyezik. Szép nagy telkük már van hozzá, de az építkezés valószínűen a háború utánra marad.

Öngyilkos hadivakokról eddig még nem hallottunk. Most egyszerre kettőről értesülünk. Csobán János a 11 h. gy. e. közembere, aki az oroszok elleni fronton 1915-ben gránátszilánktól megvakult, otthonában, Dávidfalván (Bereg megye) ezévi június hó 12-én házának padlásán nadrágszjjal föllakasztotta magát. A községi előljáróság azt írja, hogy tettének oka ismeretlen. — A másik esetről Wagner Emilről, a vakok Klar-féle prágai intézetének igazgatójától értesültünk. Intézetében egy a legénységhez tartozó hadivak félreeső helyen föllakasztotta magát. Közvetlenül tettének elkövetése előtt még jókedvűen füttyörészve sétált az udvaron, miért is hirtelen támadt elmezavarnak tulajdonítják öngyilkosságát.

Az osztrák vak rokkantak alapjának tőkéje (Kriegsblindenfond) 1916 végén 1,178,930 korona volt s ugyanazon év végéig 309.689 koronát utalt ki segélyek címén. (Zeitschr. f. d. österr. Blindenwesen. 1917. 4 sz.)

Az osztrák vak rokkantak családitüzhelyeinek alapja (Kriegsblindenheimstätten) ápr. 1-én tartotta idei közgyűlését Bécsben. Károly István főherceg az alap védője megnyitójában 426-ra teszi az osztrák vak rokkantak számát. Hangsúlyozza, hogy új házak építése helyett régiek vétele bevált. A házakra a vételért az alap betábláztatja, hogy megnehezítse az elidegenítést. 1916-ban 15 vak rokkantnak vettek házat összesen 100,000 koronáért. 1917-ben eddig már 400,000 koronát költöttek, illetve engedélyeztek házak vételére. („Zeitschrift f. d. österr. Blindenwesen.“ 1917. 5. sz.)

Gummiból készítenek újabban műszemeket. Labdához hasonlóan levegővel teltek, elülső részük, mely színes zománcréteggel borított kemény gummiból, hátulsó részük pedig lágy kaucsukból készül. Puhák, rugalmasak, követik a szemüreg mozgásait, természeteseneknek látszanak, nem törékenyek, jobbak mint az eddigi üvegszemek. (Zeitschr. f. d. österr. Blindenwesen 1917. 4.)

Vak könyvárúsító járja most Torontál-megye falvait. *Berner György*, a Vakok Bpesti Kir. Orsz. Intézete volt növendéke a háború előtt kefekötőműhelyt nyitott Szabadkán. Nem boldogult. Most vallásos és népjóléti könyvekkel házal, mint egy misszió-társulat fizetett alkalmazottja. Értesüléseink szerint nem koldul, semmiféle formában nem fogad el alamizsnát, sem túlfizetést. A nálunk szokatlan foglalkozású vak embert kis fia vezeti útjain.

Vakok motorkezelő-tanfolyamot végeztek Eperjesen a m. kir. ipari szakiskolában. *Balkay Géza* a vakok eperjesi intézete tisztviselője mint a tanfolyam legjobb tanulója *jeles*, Sztancsik Tamás a vakok intézete II. továbbképző-osztályának növendéke pedig *jó* osztályzatú képesítést nyert a motorkezelésre.

Cigarettafüvegyárat tervez a vakok intézetében *Kleitsch János* a Vakok Eperjesi Intézetének igazgatója. Június hónapban Bpesten járt, tanulmányozta a lehetőségeket a »Ratio« füvegyárban (VII., Gizella-út) s mint tőle értesülünk úgy találta, hogy a munkák javarészt vagy teljesen vakok, vagy látásmaradvánnyal rendelkezők képesek végezni. Tervét, intézetében egy gyárüzem berendezését most — sajnos — akadályozzák: a helyszüke, a 40-50000 koronányi tőke hiánya és a háborúval járó kockázatok. Reméljük, azonban nem mond le életrevaló tervének megvalósításáról.

Irodalom. *Klíg Péter* a siketnémák szegedi intézetének igazgatója népszerű ismertetést közöl a Néptanítók Lapja f. é május 10.-iki számában a megvakult katonákról. Cikke a kérdés nép-

szerű ismertetése folyóiratunk idevonatkozó rovata és e — tárgyú kiadványaink alapján. — *Csurgó György* dr. vak rokkant főhadnagy „Egy vak katona megfigyelései“ címen értekezik a „Rokkantak Lapja“ f. é. 4., 5., 8., 10. és 12. számaiban. — A „Rokkant-ujság“ kisebb-nagyobb cikkeket csaknem minden számában hoz a háború vakjairól.

A háború siketei, némái és beszédhibásai.

Rovatvezető: **Istenes Károly.**

A szerkesztő azon kérésének, hogy ebben az új rovatban gyűjtssem össze mindazt, ami a fent említett katonák sorsával összefügg, készséggel teszek eleget.

Az e rovatban közöltek nézetem szerint hármast célt volnának hivatva szolgálni. Még pedig: háborus vonatkozású különleges munkásságunknak kifelé való méltatása, a gyakorlatban szerzett tapasztalatoknak az érdekelt kartársakhoz való egyszerűbb eljuttatása s végül a majdan megírandó ez irányú történelem anyagának előkészítése, összegyűjtése.

Ezen hármast cél elérhetése érdekében kérem mint rovatvezető, e kérdéssel foglalkozó kartársaimat arra, hogy idevonatkozó közleményeiket legyenek szivesek hozzám idejében eljuttatni azon célból, hogy azokat e rovatba beilleszthessem.

Az István-uti honvéd hadikórház kezeltjei. Ismertetésünket az e kórházban folyó munkálkodás méltatásával kezdjük. Az itt végzett munka ide s tova három éves multra tekinthet vissza. Az 1917. évi június hó végéig 152 olyan beteg fordult meg a kórházban, akik gyógypedagógiai kezelést is igényeltek. Ezek részletes statisztikáját legközelebbi számunkban közöljük.

Az utóbbi időben nagyobbára csak az olyan ide tartozó betegek érkeznek a kórházba, — lévén e kórház bajt megállapító kórház — akik bajmegállapítás címén kerülnek a kórházba. Annak megállapítása után véleménnyel káderükhöz kerülnek vissza. A vélemény megállapításánál orvosi és gyógypedagógiai szempontok vétetnek figyelembe. A gyógypedagógiai vizsgálatokat, nemkülönben pedig az ezirányú véleményezést e rovat vezetője végzi. Ő látja el továbbá a szükség szerinti tanítást is. Kezelésre és tanításra ugyanis csak a súlyosabb eseteket kéri vissza a kórház az illetékes káderek parancsnokságától.

Prof. Sarbó súlyos operáláson esett át. E helyen említjük meg azt a sajnálatos esetet, hogy Prof. Sarbó, az István-uti honvéd hadikórház parancsnoka — aki mint ismeretes, a siket, stb, katonák vizsgálata és gyógyítása terén is oly nagy értékű munkásságot fejtett ki, — pankreász megbetegedés következtében súlyos operáción esett át. Állapota egy időben annyira válságos volt, hogy katasztrófától féltek sorsát illetőleg, de mikor e sorokat írjuk, állapotja annyira javult, hogy már a szanatóriumot is elhagyhatta. Teljes felépülése — sajnos — még hosszabb időt kíván. Amilyen mély sajnálattal vettük megbetegedésének hírért, éppen olyan bensőséges érzéssel várjuk minél előbbi teljes felgyógyulását.

A „Vörös-Kereszt“-lábbadozó sebesülteket elhelyezőbizottsága által fentartott tanfolyam. Sorrendben a második helyen emlékezünk meg ezen bizottság tanfolyamáról. Mint ismeretes, ezen tanfolyamnak pedagógiai szervezését és vezetését a siketnémák budapesti intézetének igazgatósága és tanári testülete látta el. Több mint egy évig végezte e munkáját a nevezett igazgatóság és tanári testület teljesen díjtalanul, önkéntes vállalkozás alapján. A nyári szünetben aztán új szervezetet nyert a tanfolyam. A Vörös-Kereszt fent említett bizottsága ugyanis az illetékes katonai hatóságok útján kieszközölte, hogy egy-két kollegánk felmentetett a katonai szolgálat teljesítése alól s a siket stb. katonák mellé osztatott be a tanítás ellátása céljából. Felmentett, illetve odarendelt kollegáink névszerint a következők: *Szabady Géza, Szép József és Benedek Ábrahám.*

A tanfolyam vezetésével és továbbszervezésével *Váradí Zsigmond* kartársunkat bizta meg a Vörös-Kereszt bizottsága. Nevezett, hogy az experimentálásoktól mennél inkább mentesítse a tanfolyam munkáját, külföldi tanulmányútra küldte ki a fenti bizottság, még pedig a legmesszebbmenő erkölcsi és anyagi támogatás mellett. Külföldi utjáról visszatérve különös érdeklődéssel várjuk kint szerzett tapasztalatainak és megfigyeléseinek közzétételét.

Magáról a tanfolyamról még a következőket: A Vörös-Keresztnak a tanfolyamra szánt évi költségelőirányzata kb. 20000 korona körül mozog. Ebben benne foglaltatik a tanfolyam felszereléseinek költsége és évi dologi kiadása, nemkülönben pedig a személyi kiadások összegei.

A tanfolyamon működő kartársak havi 250 korona tiszteletdíjban részesülnek.

A tanfolyam órái egyelőre még az orr- és gége klinikán tartanak, de már a közel jövőben teljesen más helyiségeket kap a tanfolyam.

Jelenleg 45 siket stb. katoná részeseül tanításban, akik fogvatkozás, kulturális előképzettség és nemzetiség szerint osztatnak csoportokba.

A hadigondozó hivatal tanfolyama. Ezen hivatal bajza-utcai utókezelőjében is vannak olyan katonák, akik beszédbeli fogvatkozásban szenvednek, mégpedig fejlődés (agysérülés) következtében. Ezek az u. n. aphasiás rokkantak. Ezeknek szükség-szerinti tanítására a miniszter ur Ö Exellentíaja tiszteletdíj mellett Dr. *Bihari Károly* kartársunkat küldte ki. Nevezett kartársunk, Ö Exellentíaja rendelkezése értelmében már több alkalommal megjelent a fentnevezett kórházban, de a tanítandó betegeket egy alkalommal sem találta ott. Erről a rendetlen állapotról a kórház parancsnokságának javaslatlétel kíséretében írásos jelentést tett. Javaslatoda oda irányul, hogy az ott levő katonák is a Vörös-Kereszt fenti tanfolyamára utaltassanak tanítás céljából.

A vidéki siketnéma-intézetek mellett *Pozsonyban, Temesváron, Sopronban, Kolozsváron és Szegeden* foglalkoznak a kartársak siket stb. katonák tanításával. Ez utóbbi helyen, mint értesülünk, a katonai hatóságok sajnálatos érdeklődésének hiánya miatt megszűnt a sok buzgósággal és igyekezettel megkezdett munka.

Kitüntetések. Kollegáink hárman, *Klis Lajos, Zádor Endre* és *Deschenszky Ferencz* igazgatók igen szép kitüntetésben részesültek. Ö Felsege a király a polgári hadi érdemkereszt II. osztályát adományozta a három igazgatónak. Hogy e kitüntetések e rovatban hozzuk annak az a magyarázata, hogy a kitüntetésre való előterjesztésnél — mint azt hivatalos helyről tudjuk — különös tekintettel voltak arra, hogy nevezettek a siket stb. katonák tanítása terén is buzgó munkásságot fejtettek ki. A kitüntetéshez melegen gratulálunk!

A **Magyar Gyógypedagógia** előfizetési ára évi 10 korona. Az előfizetési díjak a kiadóhivatal címére, (Budapest, I. ker. Alkotás-utca 53.) küldendők. — A kiadóhivatali teendőket Ganyó Vilmos végzi.

A hátralékos díjak s az 1917. évi előfizetési díjak beküldését tisztelettel kérjük.

A szaktanácsból.

Ügyosztályunk új főnökének üdvözlése. A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa a f. évi szeptember hó 19-én tartott e tanévi első gyűlésén ragadta meg az alkalmat arra, hogy új ügyosztályfőnökünket, Neterda Modest miniszteri osztálytanácsost üdvözzölje. A szaktanács üdvözlését megleghangú levélben közölte az osztálytanácsos urral, kérve őt egyben arra, hogy a szaktanácsot feladatának teljesítésében hathatósan támogassa.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy szaktanácsunk üdvözléséhez a gyógypedagógusok összességének szeretetteljes üdvözlése is csatlakozik s mindannyiunk benső óhajta az, vajha sikerülne az ügyosztályfőnök úrnak a fogyatékosok ügyét mentől általánosabbá, tökéletesebbé, rendezettebbé tenni, s ezzel neves elődeinek munkáját megkoronázni.

Ügyosztályunk volt főnökének nyílt levele. Legutóbbi számunkban külön cikk keretében méltattuk ügyosztályunk volt főnökének érdemeit, amelyre mintegy válaszul a következő levelet kaptuk közlés végett:

„Kedves Barátaim!

A nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. Miniszter ur f. évi július hó 14-én 12223/1917 eln. sz. a. kelt magas rendeletével a VII/e. ügyosztály vezetése alól felmenteni, s egyidejűleg a II/a. ügyosztály főnöki teendőinek ellátásával kegyesen megbizni méltóztatott. Ezen magas rendelkezés folytán meg kell válnom szeretett ügykörömtől, s nagyrabecsült munkatársaimtól s kedves barátaimtól. A megváltozott helyzet folytán bucsuzok Önöktől — nem tagadom fájó szívvel, mert 15 évi együttműködésünk alatt mindenkor becsületes, őszinte s odaadó támogatást és barátságot tapasztaltam részükről.

Fogadják támogatásukért legbensőbb köszönetemet és soha el nem muló hálaérzetem kifejezését!

Most, amikor már hivatalos összeköttetésünk megszűnt, utolsó kérésem Önökhöz: tartsanak meg továbbra is szeretetükben és barátságukban.

A magam részéről biztosíthatom Önöket, hogy irántuk érzett becsülésemet s barátságomat együttműködésünk megszűnése nem fogja érinteni.

Isten áldása kísérje továbbra is humánus működésüket! Vagyok

őszinte tisztelettel,

igaz hívük:

Budapest, 1917 augusztus hó 22-én

Dr. Tóth István.“

Itt említjük meg, hogy az összekötő kapocs ügyünk s Tóth István dr. osztálytanácsos között nem szűnt meg teljesen, mert a gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsának elnöki tisztét továbbra is ő tölti be.

Kitüntetések. Ő Felsége a személye körüli magyar minisztere előterjesztésére 1916. évi augusztus hó 16-án a háboru alatt teljesített buzgó szolgálatuk elismerésül *Neterda Modest* miniszteri osztálytanácsosnak, *dr. Tóth István* miniszteri titkárnak, a II. osztályú polgári hadiérdemkeresztet adományozta.

Szaktanácsi gyűlések. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa 1917. évi szeptember hó 19-én és 26-án tartott gyűlést a következő tárgysorozattal: 1. Bejelentések. 2. A gyógyp. képző tanári testületének jegyzőkönyve. 3. A vakok kántorképző tanfolyama. 4. A siketnémák debreceni intézete gazdasági iskolájának tananyag kimutatása. 5. Egy lakbérilletmény iránti kérelem. 6. A borosjenői áll. gyógyp. intézet foglalkoztató tagozatának bővítése. 7. Államsegélyek engedélyezése. 8. A körmöczbányai siketn. intézet fbnak szervezeti és ügyviteli szabályzata. 9. A skn. kecskeméti intézetének kertészeti iskolája. 10. Egy kinevezés iránti kérvény. 11. A borosjenői intézet igazg.-nak irodasegéd alkalmazása iránti kérvénye. 12. Esetleges indítványok.

Képzőnk tanárainak gyűlése. A gyógypedagógiai képző tanári testülete 1917. évi szeptember hó 6-án tartotta tanév megnyitó gyűlését a következő tárgysorozattal: 1. Bejelentések. 2. Az 1917-18. iskolai évi órarend megállapítása. 3. Az előadások megkezdésére határozat. 4. A hallgatónak hospitálásra való beosztása. 5. A szemináriumi gyakorlatok kérdése. 6. Esetleges indítványok.

Berendelés a miniszteriumba. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Herodek Károly igazgatót, a gyógypedagógiai osztályba szolgálatátteleire ideiglenesen berendelte, ahol szeptember 15-ig működött. Kár, hogy ez a berendelés csak ideiglenesen történt, s

nem valósult meg véglegesen, az az óhaj, hogy ügyosztályunkban szakember is legyen. — Úgy tudjuk, hogy Herodek igazgató úgy a korábbi berendelése alkalmával, valamint most is az ügynek igen hasznos szolgáltatokat tett, s kívánatos lenne, hogy szaktudását a miniszteriumban állandóan érvényesíthesse.

A gyógypedagógiai képző új hallgatói. Az 1917-18. tanévre a v. és k. miniszterium 100244. sz. rendeletével képzőnkre felvétettek Majer Richard, Bertok Imre Andor, Fedor Lajos Kriger György és Juranits Péter okleveles tanítók. Juranits Péter azonban helyét nem foglalhatta el, hanem egyelőre az ideges gyermekek alsó és középfokú állami intézetében nyert felügyelő-tanítói alkalmazást.

Nő-hallgatók felvétele nem engedélyezett. A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa javaslatot tett, hogy a gyógypedagógiai képzőre az 1917-18. tanévre kísérletül nő-hallgatók is vétessék fel. Sajnálattal kell látnunk, hogy a miniszterium e javaslatot nem fogadta el. Mint halljuk e döntés okai a következők voltak: A hazai tanítóképző-intézetekben a két nembeli hallgatók sehol nem hallgatják együtt az előadásokat és az előírt gyakorlatokon nem vesznek közösen részt, hanem külön-külön intézetekben nyernek kiképzést. Az ilyen kérdés előbb gondosan előkészítendő. Az érvényben levő képzői szabályzat módosítása pedig jelenleg nem is időszerű.

Folyóiratunk idei 5—6. számában külön cikk keretében fejtette ki a szerkesztő a tanítónőknek a gyógypedagógiai képzőre való felvétele szükségességét, s örömmel adtuk hírül, hogy a gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa a kérdést magáévá tette.

Az ügy fontosságára való tekintettel kötelességünknek tartjuk, hogy tiszteletteljes észrevételeinket e rendelkezéssel szemben is nyilvánítsuk.

Mindenekelőtt ismételten leszögezzük cikkünknek ezt a kijelentését: *„Aki pedig a nőknek a gyógypedagógiai pályára való felvételét még most is ellenezné, s lehetetlenné tenné, annak nyíltan viselnie kell a felelősséget a kor haladó felfogásával szemben is, s azért az előrelátható visszafejlődésért is, amely intézményeinket a tanerő hiány miatt éri.“*

A mai kor felfogása azt parancsolja, hogy nyissunk meg a nők előtt minden pályát. Ellentmondást látunk abban, hogy ugyanabban az időben, amikor a nőtisztviselők küldöttsége előtt a vallás- és közoktatásügyi miniszterium politikai államtitkára kijelenti, hogy

a miniszterium a nők előtt az összes főiskolákat, jogot, technikát stb. megnyitni hajlandó; egy másik rendelkezés nem látja elérkezettnek az időt arra, hogy a gyógypedagógiai képzőt, amely hallgatóinak előképzettsége s életkora miatt szintén főiskola számba vehető, a nők számára hozzáférhetővé tegye.

Hogy női tanerők nélkül a gyógypedagógiai oktatástígy nem fejlődhetik, s hogy bizonyosan visszafejlődik, arra csak a mostani viszonyokat hozzuk fel. A legutóbbi tanévben 3 tanerő elhalt, kettőnek létszámfelettivé való helyezése folyamatban van, a kevesbedés tehát 5. Ezzel szemben az 1917-18. évre a gyógypedagógiai képzőre csak 4 hallgatót lehetett felvenni, akiknek 8 előadó-tanár tart előadásokat.

De vegyük szemügyre a rendeletben foglalt indokolásokat.

Igaz, hogy a hazai tanítóképző intézetekben a két nembeli hallgatók külön-külön képeztetnek. Ámde a gyógypedagógiai képző még sem elemi iskolai tanítóképző, 14-18 éves kor közt levő hallgatókkal, ahol a koedukációnak veszedelméről lehetne beszélni. Képzőnkön meglett, 20-30 éves, legalább is elemi iskolai tanítói oklevéllel bíró emberek hallgatják az előadásokat, hát hogy velük hasonló korú és képzettségű nők miért ne lehetnének ugyanazokon az előadásokon jelen, azt igazán nem tudhatjuk. Mint ahogy a többi főiskolákon együtt hallgatják az előadásokat a nők és férfiak, úgy itt is így történhetnék, s amint nincs külön orvosi-, bölcséleti-, jogi stb. tudomány a nők és férfiak számára, éppen úgy ugyanazt kellene tanulniok a nő-hallgatóknak a gyógypedagógiai tudományából, mint a férfiaknak. Minek lenne tehát itt a külön képzés? A gyógypedagógiai intézetekben a nevelés különben is koedukációs rendszer szerint történik, (bár itt inkább lehetne a nemek szerinti elválasztásról beszélni), nincs külön tanterve a fiuknak és lányoknak. A polgári iskolák tanerőinek nemek szerinti külön képzését az indokolhatja, hogy külön fiú- és külön leány-iskoláik vannak, más-más tantervvel, de nálunk ez nem így van. De oktatásügyünk hazánkban nagyon sokáig fejlődhetnék oda, sőt talán nem is éri el a fejlődésnek azt a fokát, hogy a tanítónők részére külön gyógypedagógiai képzőt szervezzenek.

A miniszteri rendelet nem látja kellőleg előkészítettnek sem a kérdést, s ilyen reform életbeléptetése előtt alaposabb megfontolást kíván. — A gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa, amikor ebben az ügyben javaslatot tett, bizonyára nagy gonddal járt el, s előterjesztését kellőleg megindokolta. Mi úgy tudjuk, hogy nem is

mai keletű ez a kérdés, hivatalos helyeken is már többször vétetett tárgyalás alá. Most az tette sürgössé és aktuálissá, hogy a gyógypedagógiai képző a háború miatt elnéptelenedett, a tanerőhiány miatt pedig az ügyet a visszafejlődés veszedelme fenyegeti. Az ügy iránti szeretetünk parancsolja, hogy a kérdést ismételten felettes hatóságunk figyelmébe ajánljuk, a gyógypedagógiai képző előadó-tanárait s a szaktanácsot pedig felkérjük arra, hogy azt a „gondos előkészítést“, amit a rendelet kíván, mielőbb végezzék el, s járuljanak a javaslattal ismét a miniszterium elé, hogy legalább a következő tanévben legyenek már nők is képzőnkön.

Azt mondja a rendelet, hogy az érvényben levő szabályzat módosítása jelenleg nem időszerű. A gyógypedagógusok azonban tudomásunk szerint semmit sem tartanak sürgősebbnek ez ügy terén, mint a képző reformját. Ennek előkészítésére, megtárgyalására szerintünk igen is itt a legfőbb idő, a béke első napjait már az új tökéletesebb rendszerrel kellene megkezdenuünk. A háborúnak nem szabad semmi téren a megakadást jelentenie, a háború alatt elő kell készülnünk a békére.

F. P.

Intézeteink, iskoláink.

A gyógypedagógiai tanárok mozgalmá anyagi érdekeik előmozdítására. A budapesti gyógypedagógiai intézetek tanárai szeptember hó 3-án bizalmas értekezletre gyűltek össze, hogy a mai nehéz időkben, — amikor a megélhetés gondjai a fix fizetésű közalkalmazottakat mind nagyobb mértékben sújtják, — anyagi érdekeiknek előmozdításáról tanácskozzanak. Az értekezleten az általános tisztviselői bajok mellett a gyógypedagógiai status különleges bajai jutottak leginkább komoly kifejezésre. Így nagy elkedvetlenedésre adott okot, hogy a legutóbbi statusrendezéssel kapcsolatban nem teljesedtek mindazok a méltányos, sőt jogos kívánások, amelyek lapunk előző számában »Anyagi viszonyaink és statusunk rendezése az új felhatalmazási törvényben« című cikkünkben kellő indokolással kifejtettek. A XI. fizetési osztálybeli kartársaknak e fizetési osztályban »végleges« minőségben való meghagyását nemcsak azért tartották méltánytalannak, mert ezzel őket meg nem érdemelt anyagi károsodás éri, hanem azért is, mert a XI. fizetési osztályt a rendes végleges gyógypedagógusok számára az előző költségvetések már intézményesen és kimondottan meg-

szüntették, s hogy most a XI. fizetési osztályban rendes véglegesített gyógypedagógusok is vannak, az a status nivójának visszafejlését, munkánk kisebbre becslését is jelenti.

Az értekezlet kimondotta, hogy anyagi ügyeink állandó szemeltartására egy állandó intéző-bizottság létesítését tartja kívánatosnak, s ennek megszervezésére Ákos István elnöklete alatt bizottságot küldött ki. A kiküldött bizottság felhívására a kartársak összesége csatlakozott a mozgalomhoz s az intéző-bizottság létesítését kívánatosnak és szükségesnek mondotta.

Október hó elején ismét egybegyültek a kartársak s a megbízások alapján az összeség nevében megalakították a gyógypedagógiai tanárok intéző-bizottságát, s ennek elnökéül Borbély Sándort, titkárául Istenes Károlyt, jegyzőéül Konrád Györgyöt, pénztárosául Vollmann Jánost választották meg. A megalakult bizottság azonnal hozzá is látott a munkához, s kimondotta, hogy a status rendezés tárgyában sürgös kérelemmel járul a miniszter úr elé, miután az 1917-18. évi állami költségvetés összeállítása folyamatban van.

A kérelmet a bizottság írásba foglalta s ezt Borbély Sándor elnök és Istenes Károly titkár személyesen juttatták el a miniszteriumba Tóth János és Neményi Imre államtitkár urakhoz, s a kérelem támogatására felkérték Neterda Modes osztálytanácsos urat, ügyosztályunk főnökét és Róna Lőrincz számtanácsos urat. A bizottság elnöksége előadja a kérelmet a miniszter úr előtt is, de eddig még nem nyerhettek kihallgatást.

A kérés főbb pontjai, amelyek általában megegyeznek a Magyar Gyógypedagógia fentebb idézett cikkének szellemével, ezek:

1. A gyógypedagógiai status harmadoltassék meg az 1917-18. évi állami költségvetésben a VII—VIII., IX. és X. fizetési osztályokban 66, 66-, 66-os arányszám szerint.
2. A gyógypedagógiai képző igazgatója részére VI. fizetési osztályú állás, az előadó tanárok részére VII. fizetési osztályú állás rendszeresítessék, de nyitassék meg a VII. fizetési osztály valamennyi gyógypedagógiai tanár számára.
3. Nevezze ki a miniszter úr mindazokat a kartársakat, akik a szakképesítést már megszerezték, s akik a harctéren vannak, vagy katonai szolgálatot teljesítenek.

Ma még nem áll módunkban, hogy a mozgalom eredményeiről beszámoljunk, de bizunk benne, hogy intéző-bizottságunk közbenjárása közelebb hozza jogos és méltányos kívánságainkat megvalósuláshoz.

A „Siketnéma-intézeti tanárok Orsz. Egyesülete“ f. évi szeptember 23-án tartotta meg évi rendes közgyűlését Vácon, Borbély Sándor elnöklete alatt. A gyűlés tartalmas programja sok tagot és számos érdeklődő vendéget vonzott a százados intézet falai közé. A bpesti és váci tanárokon kívül, akik majdnem teljes számban jelentek meg, az intézetek jóformán valamennyien képviselve voltak.

A tárgysorozat kapcsán különösen két pont provokált nagyobb érdeklődést, nevezetesen: »A siketnémák tanításának viszonya a gyógypedagógiához« és a »Tanárképzés reformja«. Az első tételt Dr. Bihari Károly bpesti tanár világította meg. Dr. Bihari Károly hatalmas előtanulmányt végzett, mikor e témáról szólott, mert előadása felölelte nemcsak a hazai irodalom erre vonatkozó összes termékeit, hanem a külföld szakirodalmát is. Tanulmányával beigazolta, hogy sehol a világon nem értelmezik a gyógypedagógiát úgy, mint nálunk, mert Német-, Francia-, Angol-országokban és Amerikában is, a gyógypedagógiai oktatás alatt szorosan csak oly gyengeelméjű és tehetségű gyermekek oktatását értik, akiknél az orvos és pedagógus együttes munkája még eredménnyel járhat. A külföld orvostudósai és gyógypedagógusai valamennyien hangsúlyozottan kifejezik, hogy a siketnémáknak és vakoknak általánosan e fogalom alávonása határozottan téves, mert ezek közül csak azok tartoznak a gyógypedagógiai fogalom alá, akik gyengeelméjűek, vagy gyengetehetségűek.

Dr. Bihari kartársunk tartalmas előadását nagy érdeklődéssel hallgatták az egyesület tagjai és tanulmányának figyelembevételével fogadták el Györgyfy Ákos határozati javaslatát, mely szerint az Egyesület kérni fogja Ő Excellentiáját egy, a siketnémák oktatásügyét irányító, különálló szaktanács szervezésére, vagy legalább a szaktanács keretében egy külön szakosztály felállítására, amennyiben pedig a különleges, háborus viszonyokra való tekintettel ezek egyike sem volna teljesíthető, a jelenlegi szaktanács kibővítését annyira, hogy benne a siketnéma-intézetek számarányuk szerint legyenek képviselve.

A gyógypedagógiai tanárképzés reformjáról Zemkó Péter kartársunk értekezett. Zemkó Péter nemcsak általános irányelveket határozott meg előadása kapcsán, hanem a tanárképzés szervezését a legapróbb részletekig ismertette. Főirányelve, hogy a képzés közös, de külön szakos legyen, a tanárjelöltek tanulmányaikat az egyetemen végezzék és oklevelüket egy külön szervezet: „Gyógypedagógiai Tanár Vizsgáló Bizottság“ állítsa ki.

Minthogy Zemkó tervezete szintén minden részletre kiterjeszkedő, bő anyagú, az Egyesület az idő rövidsége miatt nem tárgyalta, de előadásával kapcsolatban kialakult az az óhaj, hogy mielőtt Ő Excellentiája a tanárképzés reformja kérdésében döntene, hallgassa meg a tanár egyesület erre vonatkozó véleményét. Az elnökség ebben az értelemben feltérjesztést intéz a miniszter úrhoz.

Miután az Egyesület magáévá tette Dr. Bihari Károlynak »Könyvkiadó-Vállalat« alakítására vonatkozó indítványát, megválasztotta a tisztikart, mely után a gyűlés a késő délutáni órákban véget ért.

Elnök: Borbély Sándor, alelnök: Gönczi Gyula, titkár: Záborszky Árpád, szerkesztő: Kegler Ferenc, pénztáros: Watter Ferenc és jegyző: Simon József lett.

P. L.

A budapesti kir. orsz. gyűjtőfogházzal kapcsolatos gyógypedagógiai telepről. Egy alkalommal már bő ismertetést közöltünk lapunkban erről az intézményről, a telep vezetőjének Tabajdi Kun Bélának tollából. — A háború mint sok egyébnek, ennek az intézménynek teljes kifejlődését is akadályozza. Jelentékeny lépést tett mégis előre azzal, hogy ideiglenes tantervet és szervezetet nyert. A tantervet még az 1917. év februárjában áttette az igazságügyi miniszterium a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz felülbírálás és szakvéleményezés végett. A kultuszminiszterium utasítására a gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa beható tárgyalás alá vette a tantervet s úgy erről, valamint az intézmény végleges szervezéséről Berkes János előadó és Éltes Mátyás szaktanácsi tagnak a helyszínén végzett megfigyelései és tájékoztatói után részletes véleményt mondott.

A szaktanács a készített tantervet, mely általában a kisegítőiskolák számára és a budapesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézet számára kiadott tantervek kereteiben mozog, ideiglenesen jóváhagyásra, elfogadásra ajánlotta.

Kivánatosnak jelezte azonban az iskola oly irányú fejlesztését, hogy a gyengetehetségű és gyengeelméjű büntettes ifiak különkülön osztályokban, osztott iskolai rendszer szerint nyerjenek képzést, az eddigi osztatlan iskolai tanítás helyett 5—6 osztályú, 5—6 tanerős iskola volna kívánatos, amelynek növendékanyagát az ilyen fogyatékosoknak az egész ország területéről egy helyre való koncentrálásával könnyen lehetne biztosítani. Szükségesnek mondotta a szaktanács azt is, hogy az így szervezendő iskolához gyógypedagógiai képesítéssel bíró tanerők alkalmaztassanak.

Az igazságügyi miniszterium ezek alapján az 1917. évi július hó 17-én 38760. sz. a. kelt rendeletével kimondotta, hogy a telepen az iskolai oktatás a bemutatott tanterv szerint történjék mindaddig, míg az iskola megfelelően fejleszthető nem lesz. Az iskola fejlesztésére vonatkozó javaslatot az igazságügyi miniszter úr a háború után veheti érdemleges tárgyalás alá, mert jelenleg megfelelő költségvetési fedezet hiányában a javaslatok részbeni megvalósításáról sincs módjában gondoskodni.

Az intézmény működésének a gyógypedagógiai orsz. szaktanács részéről történő figyelemmel kísérését azonban az igazságügyi miniszter úr már most is szükségesnek tartja.

Megemlítjük még, hogy a telepen jelenleg 2 tanerő működik. Kíségítő-iskolai oktatásban részesül 16 fiú, 16 leány-növendék, külön oktatásban részesül 4 gyengeelméjű fiú, 7 gyengeelméjű leány és 3 epileptikus növendék. A növendékek kora 14—20 év között van.

Cim- és jelleg-adományozás a miniszteriumban. A Budapesti Közlöny augusztus 31-iki számának közlése szerint Ö fellege, a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr előterjesztésére dr. Tóth István miniszteri titkárnak a miniszteri osztálytanácsosi címet, dr. Gönczi Jenő miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet és jelleget, dr. Bernáth Géza miniszteri fogalmazónak a miniszteri segédtitkári címet és jelleget adományozta.

Kinevezések. A vall. és közokt. miniszterium az 1917. évi augusztus hó 18-án 118374. sz. a. kelt rendeletével a gyógypedagógiai statusban a következő kinevezéseket eszközölte. A VIII. fizetési osztály III. fokozatába kineveztettek: Pischinger Nándor, Horváth Atilla, Kelemen Ignác, Palatinus Károly, Kleitsch János, Vatter Ferencz, Hövényes Antal, Istenes Károly, Rédiger Károly, Gönczy Gyula, Sándor Lajos, Govrik Béla, Kolumbán Károly, Hrivnák László, Erdélyi József, Plichta Béla; a IX. fizetési osztály III. fokozatába kineveztettek: Dávid Mihály, Hribik L. Aladár, Fodor István, Vas János, Tiffert György, Csák Sándor, Krupa Pál, Balázs Géza, Varsányi Ferencz, Györgyfy Ákos, Frey József, Michels Fülöp, Schnitzl Gusztáv, Mayer András, Rieger György, Faragó Géza, Nemesdfalvi József, Schaeffer Mátyás, Tóth Árpád, Miskey Károly, Juhász Zoltán, Pető Ferencz, Simon József, Sturm József, Fiedler Lajos, Lett József, Szabó Károly, Wayán Ferencz, Tamás István, Varga Béla, Deschenszky Nándor és Joó Sándor.

Áthelyezések. A v. és k. miniszter úr az 1917. évi szeptember hó 18-án 124.517. sz. a. kelt rendeletével Kovács Zoltánt

a siketnémák körmöcbányai intézetétől a temesvári intézethez; Sz. Szabó Lászlót a siketnémák körmöcbányai intézetétől a debreceni intézethez; Molnár Bélát a siketnémák szegedi intézetétől az ungvári intézethez; Ganyó Vilmost az ideges gyermekek alsó- és középfokú áll. intézetétől és Kárpáti Ottót a siketnémák kaposvári intézetétől 1917. október 16-án 156259. sz. a. kelt rendeletével a vakok bpesti kir. országos intézetéhez áthelyezte.

Az alapvizsgálatot tett hallgatók kinevezése és szolgálati beosztása. A v. és k. miniszter úr az 1917. évi szeptember hó 12-én 115294. sz. a. kelt rendeletével Bernáth István, Gáldy Andor, Liszál Vilmos és Gresz József II-éves gyógypedagógiai hallgatókat állami tanítókká kinevezte, az 1917. évi szeptember hó 18-án 124517. sz. a. kelt rendeletével pedig Bernáth Istvánt a vakok budapesti kir. orsz. intézetéhez, Gáldy Andort a bpesti áll. gyógypedagógiai nevelő-intézethez, Liszál Vilmost a siketnémák váci kir. intézetéhez, Gresz Józsefet a siketnémák ungvári intézetéhez osztotta be szolgálattételre.

Vak növendékek éneke az egyetemi templomban. A vakok budapesti kir. orsz. intézete nagyobb növendékei Gróf Majlath Gusztáv püspök felkérésére f. évi október hó 10-én egy főúri esküvő alkalmából a tudományegyetemi templomba egyházi énekeket adtak elő. Az éneket Lazin Vitályos II. továbbképző osztályos vak növendék kísérte orgonán. — A szertartás után a püspök úr nagy elismerését és köszönetét fejezte ki, s a növendékek megjutalmazására 100 koronát adományozott.

Felmentések a katonai szolgálat alól. Augusztus hó óta a következő kartársak tértek vissza polgári foglalkozásukhoz: Miskey Károly (Jolsva), Góts Ottó (Kecskemét), Müller Lajos (Kolozsvár vakok), Hochrein Lajos (Bpest sn.).

Véglegesítés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az 1917. évi augusztus hó 15-én 100237. sz. a. kelt rendeletével Hribikné Schröder Gizellát, a sn. körmöcbányai intézete kézi-munka tanítónőjét, állásában véglegesítette.

Beteg kartársak. Sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy a háborúval járó megerőltető munka s egyéb bajok következtében kartársaink körében sűrűn fordulnak elő megbetegedések. A tavasz folyamán Dr. Vértés O. József az ideges gyermekek alsó és középfokú áll. intézetének tanügyi vezetője betegedett meg súlyosabban, úgy hogy műtétnek kellett magát alávetnie — A műtét szerencsésen sikerült, kartársunk állapota a javulás útján van, de még ál-

landó orvosi kezelés alatt áll s egyelőre nem taníthat. — Szamosyné Tóth Margit a szegedi áll. kiségitő-iskola igazgatója betegsége miatt a f. tanév elején 2 havi szabadságot volt kénytelen igénybe venni. Erre az időre a szegedi kiségitő-iskola vezetését a v. k. miniszterium Klug Péter igazgatóra bízta. Fürj Pál, lapunk szerkesztője, szintén 2 hónapi szabadságot kapott egészségének helyre állítására.

Kiségitő-iskolai tanerők megbízatása. A v. és k. miniszter úr a 117856. sz. rendeletével Szigethy Vilmosné, Eisenstein Ilona, — a 136133. sz. rendeletével Lovács Dóra és Tóth Anna tanítónőket a szegedi —; a 136135. sz. rendeletével Kubányi Anna és Bendákné Haluskay Lujza tanítónőket a brassói áll. kiségitő-iskolához az 1917-18. tanévre megbízott tanítónőkül kirendelte.

Köszönetnyilvánítás. A v. és k. miniszterium a 121167-számú leiratával Dr. Leitner Ernőnek, az aradi áll. gyermekmenhely nyugalmazott igazgató főorvosának a siketnémák védelmére tanúsított fáradozásaiért —; a 121168. számú leiratával pedig, Báró Neumann Adolf gyárosnak a siketnémák aradi intézete 2 növendékének segélyezéseért köszönetét nyilvánította. Dr. Leitner Ernő kiváló érdeme az, hogy a siketnéma leányok erkölcsi védelmére céljából részükre 1910-ben családi telepet létesített. Ugyancsak köszönetét nyilvánította a miniszter úr Táhy Ábris ungvári főesperesplébánosnak, mert a siketnémák ungvári áll. s. intézetének 270 koronát adományozott.

Napközi otthon a szegedi kiségitő-iskolában. A v. és k. miniszter úr az 1917. évi szeptember hó 1-én 113709. sz. a. kelt rendeletével hozzájárult ahhoz, hogy a szegedi áll. kiségitő-iskolával kapcsolatosan napközi otthon szerveztessék.

A budapesti gyógypedagógiai tanárok beszerzési csoportjának megszűnése. Hirt adtunk arról, hogy a budapesti intézeteknél működő kartársak ez évi június hó végén beszerzési csoportot alakítottak. A csoport, nagy nehézségekkel küzdött s a tagok kisebb száma miatt a hatóságok részéről sem részesült megfelelő támogatásban. A vezetőség, Váradi Zsigmond elnök, Tolnai J. Béla társelnök, Dr. Bihary Károly titkár s a többiek személyében mindent elkövetett ugyan, hogy a csoportot működésre képessé tegyék, de buzgó fáradozásuk nem járt kellő eredménnyel. A csoport a f. évi október 20-án tartott közgyűlésén kénytelen volt ezért működését megszüntetni, egyidejűleg pedig a kartársak a budapesti középiskolai tanárok beszerző csoportjába léptek be tagokul.